

ΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΝΟΜΙΣΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ανεξάρτητος ερευνητής - Συλλέκτης

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (1828-1832)

Ο Καποδίστριας φτάνει στην Αίγινα στις 11 Ιανουαρίου 1828, αφού πρώτα έχει επισκεφθεί τις αυλές των συμμάχων και έχει ζητήσει τη μεγαλόδωρη επικουρία τους στα μεγάλα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα. Ο Κυβερνήτης, θέλοντας να βάλει τάξη στα οικονομικά, ιδρύει στις 8 Φεβρουαρίου 1828 την πρώτη Ελληνική Τράπεζα, την «Ελληνική Χρηματιστική Τράπεζα», και στις 2 Απριλίου του ίδιου έτους θέτει το θεμέλιο για εθνικό νόμισμα, με επιστολή του προς το «Πανελλήνιον», από το οποίο ζητά να μελετήσει το νομισματικό ζήτημα και να του υποβάλει τα πορίσματά του, τονίζοντας την ανάγκη εθνικού νομίσματος και την εγκατάσταση νομισματοκοπείου.

Ο Κυβερνήτης, γνωρίζοντας την πενιχρότητα των πόρων του Κράτους, μιλά για χάλκινα νομίσματα από αναχώνευση παλαιών κανονιών και για αργυρό νόμισμα, ίσως με τη βοήθεια των μεγάλων. Το «Πανελλήνιον» όμως στις 14 Απριλίου προτείνει σε ψήφισμά του με πατριωτική έπαρση την κοπή ως και χρυσών

νομισμάτων, τις Αθηνές, που, όπως ήταν φυσικό, δεν είδαν ποτέ το φως της κυκλοφορίας.

Ο Αλέξανδρος Κοντόσταυλος λαμβάνει εντολή για την αγορά μηχανημάτων για το προς σύσταση νομισματοκοπείο και αναχωρεί από την Ελλάδα στις 22 Μαΐου 1828· επιστρέφει από τη Μάλτα στις 20 Νοεμβρίου του ίδιου έτους στην Αίγινα με τις μηχανές, που τις εγκατέστησαν στην αυλή του Κυβερνείου, του κτιρίου που ο λαός είχε ονομάσει το «Παλάτι του Μπάρμπα-Γιάννη».

Στις 19 Μαΐου 1829 ο Κυβερνήτης δίνει εντολή για την έναρξη των εργασιών του νομισματοκοπείου και στις 27 Ιουνίου έχουμε το πρώτο νόμισμα της αναγεννημένης Ελλάδας στην Αίγινα, στο νησί όπου πριν από αιώνες (6ος π.Χ.) είχαν κοπεί τα πρώτα νομίσματα του ελλαδικού χώρου. Τα νομίσματα υποβάλλονται από την Επιτροπή Οικονομίας του Καποδίστρια προς έγκριση σε ποσότητα 5 δοκιμίων του 1 λεπτού, 5 λεπτών και 10 λεπτών (Εικ. 1).

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των χάλκινων δοκιμίων είναι:

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εικ. 1: Τα χάλκινα δοκίμια των 1, 5 και 10 λεπτών του 1828 του Ι. Καποδίστρια.

- α) Το επιμελημένο της κοπής και χάραξής τους· έχουν δε όλα ακτίνες συγκεντρωτικές.
- β) Τα άστρα με τις 5 ακτίνες πάνω από τον Φοίνικα που συμβολίζουν κάτι που είναι σε εξέλιξη.
- γ) Το δέσιμο της ταινίας που κρατά το στεφάνι στην πίσω πλευρά και έχουν σχήμα ρόμβου.
- δ) Η μεγάλη σπανιότητά τους.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του 1 λεπτού (Εικ. 2) είναι η πλάγια οδόντωση στην περιφέρεια του νομίσματος και το σφάλμα στην επιγραφή ΚΥΒΕΡΝΙΤΗΣ (το ΝΙ με γιώτα). Το 1 λεπτό τέθηκε σε κανονική κυκλοφορία χωρίς οδόντωση και υπάρχει με διορθωμένη την επιγραφή (το Ι σε Η) όταν δε φθάρθηκε η όψη με

τον Φοίνικα αντικαταστάθηκε με άλλη και συνεχίστηκε η παραγωγή.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των 10 λεπτών είναι ο διάκοσμος στην περιφέρεια του νομίσματος, που όμως δεν συναντάται στα κυκλοφορήσαντα νομίσματα. Υποθέτω ότι απορρίφθηκε λόγω της αυξημένης εργασίας και δυσκολίας που απαιτούσε η επεξεργασία της περιφέρειας των νομισμάτων.

Στις 4 Ιουλίου ο Κυβερνήτης ενέκρινε τα δοκίμια και η κοπή συνεχίστηκε.

Στις 30 Ιουλίου 1829, μαζί με την εισήγηση του Καποδίστρια στη Δ' Εθνοσυνέλευση του Άργους, πα-

Εικ. 2: Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του 1 λεπτού είναι η πλάγια οδόντωση στην περιφέρεια του νομίσματος και το σφάλμα στην επιγραφή ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ (το ΝΙ με γιώτα) [αριστερά]. Το 1 λεπτό τέθηκε σε κυκλοφορία χωρίς οδόντωση (μέση) και υπάρχει με διορθωμένη την επιγραφή (το Ι σε Η) [δεξιά].

Εικ. 3: Τα 5 και 10 λεπτά του 1828 με ακτίνες συγκεντρωτικές.

ρουσιάστηκαν τα νέα νομίσματα του αργυρού Φοίνικα και των χάλκινων λεπτών (Εικ. 3), τα οποία διένειμε ο Γραμματέας της Επικρατείας σε έναν έκαστο των 237 πληρεξουσίων που είχαν εκλεγεί σε 84 περιφέρειες και των 3 πληρεξουσίων των όπλων.

Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΒΑΡΟΥΣ ΤΟΥ ΦΟΙΝΙΚΑ

Ο Καποδίστριας, επηρεασμένος από τις παλιές συναλλαγές των εμπόρων της Ανατολής, επέλεξε το νέο νόμισμα, τον Φοίνικα, ίσο με το $\frac{1}{6}$ της μεταλλικής αξίας του ισπανικού νομίσματος, δηλαδή 27,07gr: 6 =

4,5116 gr. και περιεκτικότητα σε άργυρο 903%. Το ισπανικό νόμισμα κυκλοφορούσε στο Λεβάντε για εμπορικούς σκοπούς με μεγαλύτερη αξία από την ονομαστική συναλλακτική του τιμή, λόγω της προτίμησης του· ήταν, λοιπόν, λάθος να βασισθεί το νέο νομισματικό σύστημα σε τέτοιο μέτρο.

Το βάρος όμως του Φοίνικα, που είχε καθορισθεί σε ένα δράμι και 36 κόκκους ή $1\frac{3}{8}$ δράμια (1 δράμι = 3,206 gr.), δηλαδή 4,408 gr., στην πραγματικότητα ζύγιζε 4,163 gr. (3,747 καθαρός άργυρος). Όπως παρατηρεί και ο G. Finlay¹ στην *Ίστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, ένα ελαττωματικό κράμα προκάλεσε επίσης λάθος στη μεταλλική αξία του νομίσματος που εξέδωσε ο Καποδίστριας και ο Φοίνικας εκδόθηκε σε μικρή ποσότητα.

Η αταξία αυτή επισημαίνεται και στο διάταγμα του Όθωνος «Περὶ ρυθμίσεως τοῦ νομισματικοῦ συστήματος» της 8ης (20) Φεβρουαρίου 1833, Ναύπλιο.

§4.- «Εἰς τύπον τῆς ἄχρι τοῦδε προσδιορισμένης μονάδος τοῦ Φοίνικος, ὅπως ἦτο ἐλαφρότερος τῆς ληφθείσης βάσεως, θέλει εἰσαχθῆναι νέο νόμισμα, φέρον τὸ ὄνομα Δραχμῆ...».

Η διαφορά τονίζεται για μια φορά ακόμα στην παράγραφο 17 του ίδιου διατάγματος.

§17.- «Οἱ πρόνυ ἐκτυπωθέντες εἰς τὴν Ἑλλάδα Φοίνικες εἶναι παρὰ τιμὴν. Τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον θέλει δέχεσθαι

εἰς τὰς πρὸς τὸ δημόσιον γενομένας πληρωμὰς κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν τῶν ἀξίαν, ἥτις, κατὰ τὰς γενομένας ἐξετάσεις, εἶναι γραμμῆν 3,747 ἀργύρου, ἧτοι 93 λεπτῶν, κατὰ τὴν νέαν διατίμησιν. Εἰς τὴν τιμὴν ταύτην δύναται καὶ νὰ τοὺς ἀνταλλάξῃ τις εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον».

Ο μικρὸς ἀριθμὸς τῶν κοπέντων Φοινίκων δικαιολογεῖται καὶ στὴν ἐγκύκλιο τοῦ Υπ. Οικονομικῶν τῆς 13ης (25) Φεβρουαρίου 1833 που υπογράφει ὁ Γραμματεὺς Α. Μαυροκορδάτος:

«Ἡ μονὰς τοῦ νομισματικοῦ συστήματος τῆς Ἑλλάδος κατήντησε πρὸ πολλοῦ ἰδανικὴ. Περὶ τὰς δώδεκα χιλιάδας ἀργυροὶ Φοίνικες ἐχαράχθησαν μόλις εἰς τὸ νομισματοκοπεῖον κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς συστάσεώς του, καὶ εἰς τὴν πρώτην κυκλοφορίαν αὐτῶν ἐγνωρίσθη, ὅτι τὸ νόμισμα τοῦτο, διωρισμένον νὰ εἶναι τὸ ἐκτιμώριον τοῦ Ἰσπανικοῦ δισπίλου, δὲν περιεῖχεν ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην ἐσωτερικὴν ἀξίαν ἔπαυσεν ἔκτοτε ἢ ἐκτύπωσίν των...».

Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Η επιλογή της Αθηνάς ἀπὸ τὸ «Πανελλήνιον», γιὰ τὰ χρυσὰ νομίσματα, δὲν μας ξενίζει καθόλου, ἐφόσον εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν θέμα στὶς σφραγίδες τοῦ Ἀγῶνα.

Στὶς παλάσκες καὶ πάλες τῶν αγωνιστῶν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἶχε προταθῆναι καὶ παλαιότερα ὡς θέμα ἀπὸ

---

1. G. Finlay, *Ίστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, ἐν Ἀθήναις 1861, τόμ. Β', σ. 206.

την Επιτροπή που διόρισε το Βουλευτικό στις 9 Μαΐου 1823, από τους Ι. Δ. Μαυροκορδάτο, Γ. Λέλη και Ι. Θεοτόκη, για την κοπή χρυσών, ασπρέντων και χάλκινων νομισμάτων.

Με νομισματική βάση την αργυρή δραχμή των 2,5 δραμιών που θα υποδιαιρούνται σε 100 οβολούς...

Η Παλλάδα Αθηνά είναι ο φύλακας άγγελος του Έθνους που βοηθά και καθορίζει την ανάπτυξή του σε καιρό ειρήνης και η υπέρμαχος στρατηγός που, όταν παρίσταται ανάγκη, ως πρόμαχος οδηγεί τους Έλληνες σε μεγάλα και ηρωικά κατορθώματα· είναι η προσωποποίηση της ενθάρρυνσης αλλά και της σύνεσης στο πεδίο της μάχης· η γλαύκα απεικονίζεται μαζί για να μας τονίζει αυτό της το προτέρημα.

Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΙΝΙΚΑ

Ο Υψηλάντης χρησιμοποιεί από το 1821 σφραγίδα που φέρει τον Φοίνικα². Ο Υψηλάντης, φεύγοντας τον Μάιο του 1821 από την Τεργέστη για να κατέλθει στην Ύδρα, έλαβε από νεανίδες της Τεργέστης χρυσοκέντητη σημαία με τις λέξεις «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ» καθώς και Φοίνικα³. Σημαία που έφερε τον Φοίνικα,

λίγες μέρες πριν από το Φεβρουάριο του 1821, ύψωσε και ο αδελφός του Αλέξανδρος Υψηλάντης στο Ιάσιο της Μολδαβίας στη μονή των Τριών Ιεραρχών υπό τις ευλογίες του μητροπολίτη Βενιαμίν. Η σημαία ήταν τρίχρωμη (άσπρη, κόκκινη και μαύρη) και έφερε στη μία όψη την εικόνα των αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης και στην άλλη Φοίνικα με το ρητό «ἐκ τῆς κόνεώς μου ἀναγεννώμαι».

Κάτω από αυτή τη σημαία έπεσαν μέχρις ενός και οι Ιερολοχίτες στο Δραγατσάνι και μαζί με αυτή τάφηκε στα ερείπια του κωδωνοστασίου της μονής του Σέκου ο Γεώργιος Ολύμπιος.

Βλέπουμε πως ο Φοίνικας, που αντικαταστάθηκε από τον Αλ. Μαυροκορδάτο κατά την Α' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου, από την πρώτη Ελληνική σημαία, που ήταν λευκή και έφερε στη μέση χρυσό Φοίνικα, φέρεται πάλι από τον Καποδίστρια ως σύμβολο του Κράτους, χαραγμένο στα εθνικά νομίσματα και γίνεται σύμβολο του ελληνικού κράτους.

Ο Φοίνικας, λοιπόν, είναι γνωστός από τα χρόνια της Επανάστασης και από σφραγίδες, όπως της Πελοποννησιακής Γερουσίας (1821), του Εφόρου λιμένος Οδησσού (1821), του Δ. Υψηλάντου κ.ά.

Έχει, επίσης, χρησιμοποιηθεί από τον Αλ. Μαυροκορδάτο Φιραρή (1754-1819) στην περίφημη

---

2. Βλέπε Ιστορία Κ. Παπαρηγόπουλος και Σφραγίδες Ελευθερίας.

3. 'Ι. Φιλίμων, *Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας*, ἐν Ναυπλίᾳ 1834, σ. 384.

εταιρεία του 1787 «Φοῖνιξ», είναι δε όνομα Στοάς από το 1815, «'Αναγεννηθείς Φοῖνιξ» (La Fenice Risorta) που ιδρύθηκε στη Ζάκυνθο από την εργαζομένη στην Κέρκυρα τότε Μεγ.: Α.: της Ελλάδος, που έδρασε μέχρι το 1848 με πολλές μυήσεις αγωνιστών του '21.

Ο ίδιος ο Κυβερνήτης ήταν Τέκτων, φοίτησε δε στην Τεκτονική Στοά «Modestie» της Ζυρίχης⁴.

Από την αγάπη, λοιπόν, των Τεκτόνων προς τον συμβολισμό και των Φιλικών στον μυστικισμό επιλέγεται ο Φοῖνικας, το πουλί του μύθου. Η αλληγορία, που εκφράζει το σύμβολο αυτό είναι η αναγέννηση του Ελληνικού Έθνους, η πάταξη του θανάτου μέσω του σταυρού και η ανάσταση του Έθνους, η επάνοδος σε μια νέα ζωή ελεύθερη και καλύτερη. Οι ακτίνες συμβολίζουν το φως που θραύει τη λαμπρότητά του στα χρώματα της ίριδος· Φως είναι ο Θεός, ο Θεός είπε «γεννηθήτω Φῶς», έτσι γεννήθηκε και η Ελλάδα.

ΦΟΙΝΙΚΑΣ - ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Μυθικό πουλί που οι δοξασίες γι' αυτό χάνονται στα βάθη των αιώνων, υιοθετήθηκε ως σύμβολο από τους Έλληνες και η παρουσία του στο δημόσιο βίο είναι έντονη τους δύο τελευταίους αιώνες. Αυτός είναι ο

Φοῖνικας που χρησιμοποιήθηκε από λαούς με διαφορετικές παραδόσεις, θρησκεία και ιστορία.

Κατά τον Ηρόδοτο (B, 73), είχε το μέγεθος αετού χρώματος κόκκινου και χρυσού, γεννιόταν κάθε 500 έτη στην Αραβία και μετέφερε στην Ηλιούπολη της Αιγύπτου τη σορό του πατέρα του για να την ενταφιάσει στο ιερό του Ηλίου.

Ο Φοῖνικας θεωρείται το σύμβολο του ανακυκλούμενου κάθε 608 έτη ηλιακού κύκλου και παράγεται από τη φοινικική λέξη Φεν που σημαίνει κύκλος.

Ο Πλίνιος (Hist. Nat. 60, 2) γράφει πως ζει ένας και μόνο Φοῖνικας σε όλο τον κόσμο και λίγοι τον είδαν.

Έχει, κατά τα θρυλούμενα, μέγεθος αετού, σώμα κόκκινο, ουρά γαλάζια με ίσια ροδόχροα φτερά, λοφίο στο κεφάλι και το χρώμα του γύρω από τον λαιμό λάμπει όπως ο χρυσός. Όταν γεράσει κατασκευάζει φωλιά από κασσία και άλλα ευώδη κλαδιά και πεθαίνει καιόμενος σε αυτήν, αναφλεγόμενος από τον ήλιο, για να γεννηθεί από την τέφρα νέος Φοῖνικας που μεταφέρει τα λείψανα του προηγούμενου στην πόλη του Ηλίου για ταφή.

Στους αιώνες της Ρωμαιοκρατίας που ακολουθούν, όπως θα δούμε με παραδείγματα στο κεφάλαιο της νομισματικής, συχνή είναι η χρησιμοποίηση του

---

4. Από το 1932 αναφέρεται στο Διεθνές Ελευθεροτεκτονικό Λεξικό των Λένινγκοφ-Πόζνερ που εκδόθηκε στη Βιέννη. Η ιδιότητά του αυτή δηλώνεται και από τα τρία κυκλοειδή σχήματα κάτω από την υπογραφή του, αντίστοιχα προς τις τρεις τελείες. «Histoire de la France - Maconnerie», Βέρνη, σ. 416.

Φοίνικα ως σύμβολο αιωνιότητας, παλινόρθωσης και αποθέωσης.

Στον Μεσαίωνα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο Ωμόν, ο πρώτος μετά το μαρτύριο του Ιακώβου ντε Μολλαί, μέγας μάγιστρος των Ναϊτών, που ανέστησε το Τάγμα και έβαλε ως έμβλημα στη σφραγίδα του τον Φοίνικα αναγεννώμενο από τις φλόγες με το λατινικό ρητό: *Ardet ut vivat* (καίγεται για να ζήσει).

Ο ΦΟΙΝΙΚΑΣ ΣΤΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ

Από την κλασική νομισματική απουσιάζει η παράσταση του Φοίνικα· στα ρωμαϊκά αυτοκρατορικά μετάλλια βρίσκουμε τον Φοίνικα με το κεφάλι του περιβαλλόμενο από ακτίνες και συμβολίζει την αιωνιότητα.

Ο Φοίνικας απαντάται στα μετάλλια του Μ. Κωνσταντίνου και του γιου του Κρίσπου, συμβολίζοντας την αιωνιότητα της αυτοκρατορίας. Επίσης, τον συναντάμε στα χρόνια του αυτοκράτορα Τραϊανού και σε ένα μετάλλιο της Φαυστίνας της Πρεσβυτέρας· μια γυναίκα κάθεται, κρατώντας ένα Φοίνικα στο δεξί χέρι και την επιγραφή AETERNITAS (αιωνιότητα). Παρόμοια παράσταση απαντάται σε ένα χάλκινο του Αντωνίου· γυναίκα καθιστή κρατά ράβδο και σφαίρα με τον Φοίνικα πάνω της.

Ο Φοίνικας στα μετάλλια δεν δηλώνει μόνον την αιωνιότητα, αλλά επίσης την ελπίδα για καλύτερες μέρες και παρουσιάζεται πάνω σε μια σφαίρα αλλά και στο χέρι του αυτοκράτορα.

Ο μύθος του Φοίνικα και η αναβίωση από τα βαθιά γηρατειά στη νέα ηλικία, σε μια νεκρική πυρά δικής του κατασκευής, τον κάνει να υιοθετείται και ως σύμβολο αποκατάστασης (παλινόρθωσης). Βλέπε οπισθότυπο των μεταλλίων με την επιγραφή FEL. TEMP. REPARATIO, κομμένο σε ανάμνηση του αυτοκράτορα Κωνσταντος Α'· μια φιγούρα με στρατιωτική ενδυμασία κρατά Φοίνικα αντί της συνηθισμένης φιγούρας της Νίκης (Victory).

Μερικές φορές, ο Φοίνικας παρουσιάζεται να κάθεται σε βράχο και σε άλλες πάνω σε μια νεκρική πυρά.

Η επιγραφή FEL. TEMP. REPARATIO σε ασήμια και χάλκινα νομίσματα του Κωνσταντος Α', Κωνσταντιου Β' και Γρατιανού με την παράσταση του Φοίνικα να κάθεται σε πυραμίδα από σκαλοπάτια με ένα στεφάνι στο σώμα ή σε πλήρη πλοίου.

Εξάλλου, υπήρχε η ευνοϊκή δεισιδαιμονία για τους θνητούς να συμπεριλαμβάνονται συχνά στις τάξεις των θεών είτε ζωντανοί είτε μετά τον θάνατό τους.

Αυτοί ήταν κυρίως ήρωες, ιδρυτές πόλεων και αποικιών, αυτοκράτορες.

Η αποθέωσή τους γίνεται με τη χρήση πτηνών (consecratio) στην αναπαράσταση της αποθέωσης. Ο αετός, ο βασιλιάς των πτηνών και σύμβολο του Δία, χρησιμοποιείται σε μεγάλη κλίμακα, άλλοτε να αναπνδά από τη νεκρική πυρά και να πετά στον ουρανό –υποτίθεται ότι μεταφέρει στον ουρανό τη ψυχή του αποθεωμένου προσώπου–, άλλοτε να πετά μεταφέροντας στις πλάτες του το αποθεωμένο πρόσωπο και άλλοτε να κάθεται σε ένα βωμό (Altar) ή σε μια σφαίρα διακοσμημένη με άστρα ή σε ένα σκήπτρο.

Το παγώνι, πουλί της Ήρας, παρουσιάζεται σε νομίσματα αυτοκρατορικά κυρίως γυναικών, όπως σε νομίσματα των Φαυστίνων, της Ιουλίας Δόμνας, Μαρτινίανας και συμβολίζει την αποθέωση.

Ο Φοίνικας στη νεότερη νομισματική συναντάται σε κοπές του πριγκιπάτου Hohenlohe της Βαυαρίας και του Wurtemberg τον 18ο αιώνα. Το 1730 κόπηκε από το βασίλειο της Σικελίας στο Παλέρμιο χρυσό νόμισμα με το όνομα Fenice, δηλαδή Φοίνιξ. Επίσης, είναι γνωστά τα μεγάλα αργυρά 55 μμ. σικελικά νομίσματα του Φερδινάνδου Γ' (1759-1825) των 30 Tari των ετών 1785-91 και 1793 με τον Φοίνικα.

ΦΟΙΝΙΚΑΣ ΝΟΜΙΣΜΑ

Στην πρόσθια όψη (Εικ. 4) απεικονίζεται μέσα σε κύκλο Φοίνικας αναγεννώμενος, πάνω από το κεφάλι του σταυρός AR ακτίνες ηλίου. Περιφερειακά αναγράφονται οι λέξεις ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ, διαχωριζόμενες από αστέρα εξάκτινο με τελεία στο κέντρο, κάτω αωκ', μεταξύ δύο σημάτων άγκυρας και οριζόντιου οκτώ.

Στην πίσω όψη απεικονίζονται η αξία 1 ΦΟΙΝΙΞ εντός δύο κλάδων ελαίας και δάφνης που δένονται στο κάτω μέρος με ταινία με την επιγραφή ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ Ι. Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ 1828.

Ο Φοίνικας είναι το μοναδικό νόμισμα του Καποδίστρια που φέρει νομισματόσημα. Η άγκυρα θα πρέπει να δηλώνει τον τόπο κοπής, δηλαδή την Αίγινα. Είναι ένα ναυτικό σύμβολο που εκφράζει την ασφάλεια, την ελπίδα και τη σωτηρία και την συναντάμε στη σημαία των Σπετσών καθώς και στο εφοδιαστικό των ποιμένων των Φιλικών.

Ο κόρυμβος (σχοινί), που σχηματίζει διπλούς χαλαρούς κόμβους οριζόντιου οκτώ (∞), σημείου του άπειρου, θείου σημείου της αιώνιας ζωής, μεταξύ άλλων συμβολίζει τους αδελφικούς δεσμούς. Σύμβολο του προϊσταμένου του νομισματοκοπείου της Αίγινας Κοντόσταυλου.

▲
Εικ. 4: Ο αργυρός Φοίνικας,
νομισματική μονάδα του Ι. Καποδίστρια.

Μέταλλο: άργυρος 900‰, χαλκός 100‰
Νομ/πείο: Αίγινα
Χαράκτης: Χατζή-Γρηγόρης Πυροβολιστής
Βάρος: 4,408 gr.
Διαμ.: 22 mm
Περιφέρεια: ραβδωτή
Ανατροπή: κανονική
Ημερομηνία: 1828
Ποσότης: 11.978
Σπανιότης: R

ΤΑ ΧΑΛΚΙΝΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

Μεγάλη ποικιλία παρουσιάζεται στα χάλκινα νομίσματα του Καποδίστρια (Εικ. 5), η οποία οφείλεται σε διάφορες αιτίες, όπως στη μη χρησιμοποίηση *Master deï* από τους χαράκτες, στο κακό ατσάλωμα των μητρών και στη χρησιμοποίηση σκληρών κραμάτων μετάλλου για τα νομίσματα, με αποτέλεσμα γρήγορη φθορά των μητρών και πολλές διορθωμένες μήτρες νομισμάτων. Σε αντίθεση με τα τρία χάλκινα δοκίμια του Καποδίστρια, όπου το άστρο πάνω από τον Φοίνικα είναι πεντάκτινο με τελεία στο κέντρο, σύμβολο δυναμικής εξέλιξης κι όχι σταθερότητας, σε όλες τις άλλες

Εικ. 5: Τα χάλκινα νομίσματα του Καποδίστρια παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία. Αριστερά, εικονίζεται το 1 λεπτό του 1830, το πρώτο της σειράς τύπου 1828, με ημερομηνία 1828. Στη δεύτερη στήλη, η τελευταία πεντάρα της σειράς του 1828. Στην τρίτη στήλη, ένα από τα τελευταία 10λεπτα με διασκορπιστικές ακτίνες, του 1828. Δεξιά, 20 λεπτά του 1831.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

κανονικές εκδόσεις κυκλοφορίας είναι εξάκτινο (σύμβολο σταθερότητας). Στον παρακάτω συγκεντρωτικό πίνακα φαίνεται η νομισματοκοπία την εποχή του Καποδίστρια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΩΝ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ								
Έτος Εκδόσεως	Διευθυντής Χαράκτες	Ακτίνες	ΑΞΙΑ					ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
			1λ	5λ	10λ	20λ	Φοίνιξ	
1828	Έφορος: Κοντόσταυλος έως Μάιο 1830 Χαράκτες: Χατζη-Γρηγόρης Πυροβολιστής έως Μάιο 1830	συγκεντρωτικού τύπου	X	X	X		X	Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό όλων των κοπών του 1828 και του τύπου 28 είναι ο κύκλος σε συνεχή γραμμή γύρω από τον Φοίνικα. - Ανατροπή νομίσματος άνω-κάτω (κανονική)
		διασκορπιστικού τύπου	X	X	X			
		διασκορπιστικού τύπου 28	X 505.995	X 422.218	X 483.880			
1830	Έφορος: Λουκόπουλος έως Μάιο 1832 Χαράκτες: Παπακωνσταντόπουλος Γεώργιος έως Μάιο 1832	διασκορπιστικού τύπου			X			Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των κοπών του 1830 είναι ότι ο κύκλος γύρω από τον Φοίνικα αποτελείται από μικρά φύλλα σχήματος καρδιάς το ένα μέσα στο άλλο.
		συγκεντρωτικού τύπου	X	X	X			
1831	* Έφορος: Λεβίδης από Μάιο 1832 έως 1833 Χαράκτες: Δ. Κοντός	διασκορπιστικού τύπου	X 145.885	X 31.789	X 966.802	X	X	Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των κοπών του 1831 είναι ότι ο Φοίνικας είναι ελεύθερος στο πεδίο του νομίσματος και η ημερομηνία αωκα' είναι γραμμένη εντός πλαισίου - Ανατροπή μετάλλου
ΣΥΝΟΛΟ ΚΟΠΕΝΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ			1.518.285	802.074	2.916.980	2.272.650	11.978	

Ο Θ Ω Ν

Το νέο νομισματικό σύστημα του Όθωνος

Η επιλογή του ονόματος της Δραχμής ως βάσης του νέου νομισματικού συστήματος είναι επιτυχής και δεν μας εκπλήσσει, εφόσον ο Λουδοβίκος, πατέρας του Όθωνος, ήταν λάτρης της ελληνικής Αρχαιότητας και η εποχή ήταν επίμονα στραμμένη προς την ελληνική κλασική Αρχαιότητα απ' όπου αναζητούσε αξίες και εμπνεύσεις.

Είναι άλλωστε γνωστή η επιθυμία του Λουδοβίκου να χτίσει το ανάκτορο του Όθωνος πάνω στα ερείπια της ακρόπολης των Αθηνών.

Ένα μικρό πρόβλημα υπάρχει όσον αφορά την επιλογή του βάρους της που παραμένει στο $\frac{1}{6}$ του εμπορικού ισπανικού δίστηλου τάλιρου, διορθώνοντας όμως το βάρος του ελλειπούς Φοίνικα.

Η δραχμή βάρους 4,477 gr. διαιρείται σε εκατό μόρια ονομαζόμενα λεπτά, συνίσταται δε από εννέα μόρια καθαρού άργυρου και ένα μόριο χαλκού, δηλαδή περιέχει 4,029 gr. καθαρού άργυρου και 0,448 gr. χαλκού.

Την απόφαση αυτή έρχεται να επικυρώσει το διάταγμα της 8ης (20) Φεβρουαρίου 1833 «Περί ρυθμίσεως του νομισματικού συστήματος», αφού ήδη έχουν κοπεί και παραδοθεί στην ελληνική αντιβασί-

λεία μεγάλος αριθμός νομισμάτων με ημερομηνία 1832, της 1 δραχμής, των 1 και 2 λεπτών.

Εκτός της απλής δραχμής θα εκδοθούν και νομίσματα των πέντε δραχμών, μισής δραχμής και τετάρτου της δραχμής, που θα έχουν όλα την ίδια αναλογία του μίγματος και εσωτερική αξία ως προς τη δραχμή (Εικ. 6).

Θα εκτυπωθούν και νομίσματα χρυσά των 20 και 40 δραχμών, αποτελούμενα από εννέα μόρια καθαρού χρυσού και ένα μόριο χαλκού. Το εικοσάδραχμο (Εικ. 7) θα περιέχει 5,199 gr. καθαρού χρυσού και 0,577 gr. χαλκού συνολικού βάρους 5,776 gr.

Για δε τις καθημερινές μικρές συναλλαγές θα εκτυπωθούν χάλκινα νομίσματα των 1, 2, 5 και 10 λεπτών.

Με τα χρυσά και αργυρά νομίσματα του Όθωνος θα γίνονταν συναλλαγές απεριόριστου ύψους, τα δε χάλκινα θα χρυσίμευαν για τις μικροσυναλλαγές και προς εξίσωση των πληρωμών, που δεν έπρεπε να υπερβαίνουν στις συναλλαγές το 2% του ολικού ποσού, εκτός αν υπήρχε άλλη συμφωνία μεταξύ των συναλλασσομένων.

Το κράτος θα κανόνιζε τις ποσότητες κοπής των νομισμάτων, ακολουθώντας τις παρακάτω προδιαγραφές:

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εικ. 6: Αργυρά νομίσματα του Όθωνος αξίας ¼, ½, 1 και 5 δραχμών.

Αξία	Βάρος gr.	Μέταλλο	Περιεκτικότης	Διάμετρος mm
20 δρχ.	5,776	χρυσός	900‰	21
5 δρχ.	22,385	άργυρος	900‰	38,5
1 δρχ.	4,477	άργυρος	900‰	22
½ δρχ.	2,238	άργυρος	900‰	19
1/4 δρχ.	1,119	άργυρος	900‰	17
10 λεπτά	12,990	χαλκός	1.000‰	28
5 λεπτά	6,495	χαλκός	1.000‰	25
2 λεπτά	2,598	χαλκός	1.000‰	19
1 λεπτό	1,299	χαλκός	1.000‰	17

Άλλο μέλημα της αντιβασιλείας ήταν η «διατίμησις τῶν ξένων νομισμάτων παραλληλιζομένων μετὰ τὸ νέον Ἑλληνικὸν» διάταγμα κι αυτό της 8ης (20) Φεβρουαρίου 1833 και η απόσυρση των παλαιῶν νομισμάτων του Καποδίστρια. Οι Φοίνικες γίνονταν δεκτοὶ πρὸς 93 λεπτά της δραχμῆς. Τα δε χαλκονομίσματα γίνονταν δεκτά στα Δημόσια Ταμεία πρὸς 80% της ονομαστικῆς τους αξίας, δηλαδή 4 νέα λεπτά σε αντικατάσταση πέντε παλαιῶν.

Η απόσυρση με ανταλλαγή με νέα χαλκονομίσματα ἄρχισε ἀπὸ 1ης (13) Μαΐου 1833· μέχρι εκείνη τὴν ἐποχὴ τα παλαιὰ χαλκονομίσματα θα ἴταν σε κυκλοφορία πρὸς 80% της ονομαστικῆς αξίας τους.

Εικ. 7: Χάλκινα νομίσματα του Ὁθωνα, 1, 2, 5 και 10 λεπτῶν. Χρυσὸ εικοσάδραχμο Ὁθωνος του 1833.

Τα ξένα νομίσματα χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, πίνακες: σε αυτά που έχουν νόμιμη κυκλοφορία στις συναλλαγές και σε αυτά που γίνονται δεκτά, όχι μόνο στις συναλλαγές του κοινού αλλά και στα Δημόσια Ταμεία. Από αυτούς τους πίνακες, παρά τα σφάλματα που έχουν, βλέπουμε το πολυάριθμο των Κρατών και των αξιών των νομισμάτων που κυκλοφορούσαν στην πατρίδα μας.

Η κυκλοφορία τουρκικών νομισμάτων απαγορεύεται, επειδή η κυκλοφορία τους μόνο ζημιά μπορούσε να αποφέρει στους συναλλασσόμενους, καθώς ο προσδιορισμός οποιασδήποτε τιμής ήταν αδύνατος, λόγω της συνεχούς αλλαγής της εσωτερικής τους αξίας.

Με το Β.Δ. της 23/4-3-5-1833 τα νέα νομίσματα τέθηκαν σε κυκλοφορία από 1ης Οκτωβρίου 1833, πράγμα που δεν επιτεύχθηκε νωρίτερα, επειδή δεν υπήρχε η αναγκαία ποσότητα χάλκινων οθωνικών νομισμάτων.

Η αντιβασιλεία, όπως είδαμε, μεριμνά για την αποστολή ποσοτήτων νομισμάτων στην Ελλάδα πριν ακόμα έλθει ο βασιλέας και πριν ακόμα ρυθμιστεί το νομισματικό σύστημα με διατάγματα. Σχεδιάζει και κατασκευάζει στο Μόναχο τα σχετικά μηχανήματα για το νομισματοκοπείο που έρχονται στην Ελλάδα πριν από την αποπεράτωση του κτιρίου του νομισματοκο-

πείου, Β.Α. της σημερινής Πλατείας Κλαυθμώνος, τότε γρασιδότοπο, ένα χώρο εντελώς αδιαμόρφωτο στα όρια της παλαιάς πόλης.

Το Βασιλικό Νομισματοκοπείο Αθηνών θα κάνει έναρξη των εργασιών του το 1836, με την κοπή χάλκινων νομισμάτων και, ενώ το Μόναχο αδυνατεί να εφοδιάσει την ελληνική αγορά με την αναγκαία ποσότητα αργυρών νομισμάτων, την ανάγκη αυτή καλύπτει το Νομισματοκοπείο των Παρισίων, όπου κόβονται αργυρά νομίσματα των 5 δραχμών 1833, 1 δραχμής 1833 και 1834, ½ δραχμής 1834 και ¼ δραχμής 1834. Τα νομίσματα αυτά φέρουν προς διάκριση 3 mintmarks (άγκυρα, Α, άστρο), αντίστοιχα σύμβολα του διευθυντή του Νομισματοκοπείου των Παρισίων J. P. Collot, και του αρχιχαράκτη N. P. Tiolier.

Αυτή η περίοδος (1832-1834) της κοπής των νομισμάτων στο βαυαρικό και γαλλικό νομισματοκοπείο μπορεί να χαρακτηριστεί ως πρώτη περίοδος.

Στο βαυαρικό νομισματοκοπείο κόπηκαν οι παρακάτω ποσότητες κατά έτος και αξία, όπως προκύπτει από τα αρχεία του βαυαρικού Κράτους (Φακ. 804 «Κοπή νομισμάτων της Ελλάδας 1832-1835»).

Οι μελέτες που έγιναν έως και σήμερα στο γαλλικό νομισματοκοπείο, σχετικά με τον ακριβή αριθμό των οθωνικών αργυρών νομισμάτων που κόπηκαν σε αυτό, δεν απέδωσαν επειδή δεν βρέθηκαν τα

Αξία*	Ποσότητα	Χρονολογία νομίσματος	Περίοδος παραδόσεως των νομισμάτων στις Ελληνικές Αρχές
20 δρχ.	17.550	1833	13-12-1833
5 δρχ.	378.000	1833	από 13-4-1833 έως 14-2-1834
1 δρχ.	1.125.000	1832, 1833	από 15-12-1832 έως 16-5-1834
½ δρχ.	900.000	1833	από 4-2-1833 έως 7-9-1833
1/4 δρχ.	780.000	1833	από 30-5-1833 έως 16-8-1833
10 λεπ.	520.000	1833	από 18-5-1833 έως 16-5-1834
5 λεπ.	2.500.000	1833, 1834	από 20-2-1833 έως 15-5-1834
2 λεπ.	2.475.000	1832, 33, 34	από 11-2-1832 έως 15-5-1834
1 λεπ.	2.200.000	1832, 33, 34	από 22-12-1832 έως 14-2-1834

* Ν. Βασιλόπουλος, *Νομισματική. Η Ιστορία της Δραχμής*, Αθήνα 1980.

σχετικά βιβλία. Από δικές μου στατιστικές μελέτες, κυρίως ευρημάτων, προκύπτει ότι οι κοπές των αργυρών νομισμάτων των Παρισίων σε σχέση με του Μονάχου είναι συνολικά 35% μικρότερες.

Τα αργυρά νομίσματα της πρώτης περιόδου φέρουν την υπογραφή του χαρακτή Carl-Friedrich K. ΦΟΪΓΤ, πρώτου χαρακτή μεταλλίων του Νομισματοκοπείου του Μονάχου από το 1830 έως το 1859 όχι του χαρακτή Konrad Lange που στην πραγματικότητα πέρασε τη μορφή από το κερί στο ατσάλι, φτιάχνοντας τις μίτρες των αργυρών νομισμάτων του Όθωνος.

Η απεικόνιση του Όθωνος στα αργυρά νομίσματα δείχνει ένα παιδί και όχι τον 18χρονο Όθωνα που φθάνει στην Ελλάδα, όπως απεικονίζεται στους πίνακες.

Αυτό οφείλεται στο ότι ο Voigt είχε έτοιμη τη μορφή του Όθωνος σε κερί πριν από το 1832, ίσως από το 1830· την ίδια μορφή βρίσκουμε και σε δύο μετάλλια με την υπογραφή του Voigt.

- 1 α) Νεαρή κεφαλή Όθωνος, OTTO I REX GRAECIAE
β) Γυναικεία μορφή καθιστή, GRAECIA REDIVIVA, MDCCCXXXII, 41 mm, χρυσό, επίχρυσο, επάργυρο και χάλκινο με υπογραφή Κ. ΦΟΪΓΤ.
- 2 α) Όμοια κεφαλή Όθωνος, ΟΘΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.
β) ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ εντός στεφάνου διαμ. 37,5 mm, χρυσό, χάλκινο, με υπογραφή Κ. ΦΟΪΓΤ.

Η πίσω όψη των αργυρών νομισμάτων θυμίζει τα γαλλικά τάλιρα της εποχής με μοναδικό βαυαρικό στοιχείο το μικρό θυρεό του οίκου των Wittelsbach στο κέντρο ακριβώς του σταυρού· το γαλλικό δεκαδικό σύστημα ακολουθούν και οι υποδιαρέσεις που κόβονταν σε τέταρτα, μισά, φράγκα, πεντάδραχμα. Από ένα λογαριασμό του 1834, που αναφέρεται σε εκροές από το «Έλληνικόν Ταμείον»⁵, προκύπτει ότι και τις μίτρες των χάλκινων νομισμάτων χάραξε ο Lange.

Η από το 1836 λειτουργία του Νομισματοκοπείου των Αθηνών εγκαινιάζει τη δεύτερη περίοδο νομισμάτων του Όθωνος που διαρκεί έως το 1841 με κοπή μόνο χάλκινων νομισμάτων. Στη θέση του νομισματοχαρακτή διορίζεται ο Lange.

5. Π. Ταζεδάκης, Ο χαρακτή Κόνραντ Λάγκε, το έργο του και τα Οθωνικά μετάλλια, *Νομισματικά Χρονικά* 7, 1988.

Εικ. 8: ½ δραχμές του 1842. Νομισματοκοπείο Αθηνών του Όθωνος. Αριστερά, με νεανική κεφαλή και υπογραφή Κ.Φ. και δεξιά, με νεανική κεφαλή με χτενισμένα τα μαλλιά εμπρός και αμυδρό μουστάκι με υπογραφή Χ του χαρακτή Ηayer.

Ως τρίτη περίοδο της νομισματοκοπίας του Όθωνος μπορούμε να χαρακτηρίσουμε την εποχή 1842–1858, όταν κόβονται χάλκινα, αργυρά, ακόμα δε και χρυσά νομίσματα.

Στα χάλκινα από το 1844 μεταβάλλεται η μέχρι τότε επιγραφή ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ σε ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, αλλαγή που επήλθε λόγω της επανάστασης του 1843. Μέχρι το Σύνταγμα του 1844 τα νομίσματα κόβονταν δυνάμει του Β.Δ. 8ης (20) Φεβρουαρίου 1833 «Περὶ ρυθμίσεως τοῦ νομισματικοῦ συστήματος» και του σχετικού προνόμιου των ηγεμόνων.

Με το Σύνταγμα, όμως, του 1844 διατυπώθηκε η διάταξη αρ. 34, με την οποία καθορίσθηκε ότι «ό

βασιλεύς έχει τὸ δικαίωμα νὰ κόπη νομίσματα κατὰ τὸν νόμον». Ἡ διάταξη αὐτὴ επαναλήφθηκε καὶ στα ἐπόμενα συντάγματα που αναγνώριζαν ὡς πολίτευμα τὴ βασιλεία.

Νέα προσπάθεια κοπῆς αργυροῦ νομίσματος⁶ γίνεται τὸ 1842 ἀπὸ τὸν F. Hayer με τὴ σχεδίαση καὶ κοπὴ τῆς ½ δραχμῆς 1842 (Εικ. 8) με *mintmark* τὴν κουκουβάγια εμπρὸς ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία καὶ τὸ ἀρχικὸ Χ. τοῦ χαρακτῆ κατὰ τὸν λαιμὸ τοῦ Ὁθωνοῦ που φέρει καὶ μικρὸ μουστάκι. Με τὴν ἴδια ἡμερομηνία ἔχει κοπεὶ καὶ ½ δραχμῆ, ἀλλὰ με τὴ νεανικὴ κεφαλὴ τοῦ Ὁθωνοῦ τοῦ 1833.

Ὡς παρατήρηση στὴ χάραξη τοῦ Hayer ἔχω νὰ σημειώσω ὅτι ἡ ἐμφάνιση τοῦ Ὁθωνοῦ μετὰ τὴν ἀφίξη τοῦ πατέρα τοῦ τοῦ 1836 στὴν Αθήνα ἀλλάζει, ἐπειδὴ ὁ Λουδοβίκος τὸν ἐπέισε νὰ ντύνεται με τὴν ἐλληνικὴ ἐθνικὴ ἐνδυμασία, τὴ φουστάνελα, νὰ ἀφήσει μουστάκι καὶ νὰ χτενίζει τὰ μαλλιά του, που ἀρχίζουν νὰ ἀραιώνουν, πρὸς τὰ εμπρὸς. Ἡ ἐμφάνιση αὐτὴ ἔχει ἀποθανατιστεῖ σε πολλὰς λιθογραφίες αὐτῆς τῆς ἐποχῆς με τὴν ευκαιρία τοῦ γάμου τοῦ στο Μόναχο στὶς 10(22) Νοεμβρίου 1836 με τὴν Ἀμαλία, πριγκίπισσα τοῦ

Ὀλντενμπουργκ, καθὼς ἐπίσης καὶ στο μέταλλο ἐπ' ευκαιρία τῶν γάμων τοῦ που χάραξε ὁ Lange.

Ἀπὸ τὴν ἴδια ἐποχὴ ἔχουμε καὶ ἓνα γαλβανοπλαστικὸ ἀνάγλυφο (Εικ. 9) με τὴν υπογραφή «K. VOIGT 1836» με διάμετρο 94 χιλιοστά που ἀπεικονίζει τὸν Ὁθωνα με μικρὸ μουστάκι καὶ τὰ μαλλιά του χτενισμένα εμπρὸς⁷ ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ Josef Hauser. Ἐξάλλου, στο Μουσεῖο Μπενάκν φυλάσσεται κέρينو πρόπλασμα τοῦ Ὁθωνοῦ σε μαύρο πέτρινο δίσκο με διάμετρο 95 χιλιοστά, στο ὁποῖο εἶναι γραμμένα με τὸ χέρι ΟΘΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ καὶ υπογραφή «K. Λάνγκε 1838» καὶ ἐδῶ ἡ μορφή τοῦ Ὁθωνοῦ με ἀμυδρὸ μουστάκι καὶ μαλλιά χτενισμένα εμπρὸς (Εικ. 10).

Ἡ μήτρα, που ὑπάρχει στο Ἱστορικὸ καὶ Ἐθνολογικὸ Μουσεῖο, με διάμετρο 38 χιλ. σε μέγεθος τάλιρου με τὴν υπογραφή «K. ΛΑΓΓΕ», θα πρέπει νὰ ἐφτίαξε ὁ χαρακτῆς μετὰ τὸ 1842⁸: ἐδῶ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μουστάκι καὶ τὸ χτένισμα, τὸ οξύ πηγούνι καὶ ἡ καμπύλη τῆς μύτης πρὸς τὰ μέσα ἀποδίδουν χαρακτηριστικὰ πρόσωπο ὠριμότερο ἀπὸ ὅλες τὶς προηγούμενες χάραξεις (Εικ. 11).

6. Ο F. Hayer εἶχε χάραξε ἀπὸ τὸ 1838 μήτρα ½ δραχμῆς με τὴ μορφή τοῦ Ὁθωνοῦ νὰ φέρει μουστάκι· ἡ μήτρα εἶναι υπογεγραμμένη με τὸ ἀρχικὸ τοῦ Χ., φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν χρησιμοποιήθηκε. Τὴν ἴδια ἡμερομηνία ὑπάρχει καὶ πρόπλασμα τοῦ K. Lange.

7. Π. Ταζεδάκης, Λίγα ἀκόμα περὶ Ὁθωνοῦ, Λάνγκε καὶ Φόγκτ, *Νομισματικά Χρονικά* 13, 1994.

8. Ἡ υπογραφή τοῦ ΛΑΝΓΚΕ: Παρατηρώντας τὴν ἐξέλιξη τῶν υπογραφῶν τοῦ K. Λάνγκε, ἔχομε: K. LANGE στα Γερμανικά στο μέταλλο τῆς Α' Ἐθνοσυνελεύσεως· ἀκολουθῶς K. ΛΑΝΓΚΕ ἢ K. ΛΑΝΓ, ὅπου βάζει στὸς λατινικοὺς χαρακτῆρες τοῦ ὀνόματός του τοὺς Ἑλληνικοὺς που διορθῶνται σε K. ΛΑΓΓΕ, καὶ εἶναι ὁ τελικὸς τρόπος γραφῆς τοῦ ὀνόματός του σωστά ὀρθογραφικά, μίας καὶ τὸ νγ στα Ἑλληνικά ἀποδίδεται με δύο γγ. Ἡ γραφὴ K. ΛΑΓΓΕ συναντᾶται στα μετάλλια τοῦ με χρονολογία 1841 καὶ μετὰ.

Εικ. 9: Ανάγλυφο με την υπογραφή «C. VOIGHT 1836».

Εικ. 10: Κέρινο πρόπλασμα Όθωνος σε πέτρα με υπογραφή «Κ. Λάνγκε 1838».

- Συλλογής Παύλου Ασπρογέρακα⁹. Δημοπρασία Μαρτίου 1980, Ζυρίχη lot No 712.

Αργυρό δοκίμιο 5 δραχμών (23,46 gr) μιας όψεως δίχως χρονολογία. Κεφαλή Όθωνος με μουστάκι και μαλλιά χτενισμένα προς τα εμπρός, ένα αμυδρό χαμόγελο διαφαίνεται κάτω από το μουστάκι· κάτω, τα αρχικά του χαρακτή Κ.Λ. (Εικ. 12). Χρησιμοποιεί ίσως τα αρχικά του Κ.Λ. για να ξεχωρίζει τη μήτρα αυτή, χαραγμένη περί το 1845, από την άλλη που βρίσκεται στο Ιστορικό και Εθνολογικό Μουσείο και είναι υπογεγραμμένη «Κ. ΛΑΓΓΕ» και μοιάζουν πολύ μεταξύ

9. Στο βιβλίο του J.-P. Divo, *Modern Greek Coins 1828 - 1968*, Ζυρίχη-Άμστερνταμ 1969, 20-21, αναφέρεται η ύπαρξη αυτού του δοκιμίου σε ιδιωτική συλλογή των Αθηνών.

τους. Τα αρχικά Κ.Λ. τα έχει ξαναχρησιμοποιήσει σε μήτρα μεταλλίου του Μάρκου Μπότσαρη για να ξεχωρίζει τη δεύτερη από την πρώτη.

Παρ' όλες αυτές τις προσπάθειες, καμία από τις αποτυπούμενες μορφές δεν είναι αρεστή στον Όθωνα, ίσως γιατί τονίζουν την άσχημη μύτη του. Γι' αυτό τον λόγο συνεχίζεται η χρησιμοποίηση της νεαρής μορφής του έως και το 1847· αλλά και το Δημόσιο Ταμείο είναι άδαιο από πολύτιμο μέταλλο και γι' αυτό στις 7(19) Απριλίου 1843 δημοσιεύθηκε το διάταγμα «Περὶ ἐκτύπωσης ἀργυρῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων» που, μεταξύ άλλων, αναφέρει:

Εικ. 11: Η μήτρα που υπάρχει στο Ιστορικό και Εθνολογικό Μουσείο διαμ. 38 χιλ. σε μέγεθος τάλιρου με την υπογραφή «Κ. ΛΑΓΓΕ».

Εικ. 12: Αργυρό δοκίμιο 5 δραχμών (23,46 gr) μιας όψεως χωρίς χρονολογία. Κεφαλή Όθωνος με μουστάκι και μαλλιά χτενισμένα προς τα εμπρός, ένα αμυδρό χαμόγελο διαφαίνεται κάτω από το μουστάκι· κάτω, τα αρχικά του χαρακτή Κ.Λ.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

▲
Εικ. 13: Σπάνια έκδοση αργυρού πεντάδραχμου του αθηναϊκού Νομισματοκοπείου με νομισματόσημο την κουκουβάγια του έτους 1833 και 1844.

Άρθρον 1ον: «Ἐπιτρέπεται ἡ ἐκτύπωσις ἀργυρῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων παρὰ τοῦ Ἡμετέρου Νομισματοκοπείου διὰ λογαριασμὸν τῶν ἰδιωτῶν».

Άρθρον 2ον: «Ὅσοι ἰδιῶται ἐπιθυμοῦν νὰ μεταβάλλωσιν εἰς ἀργυρᾶ Ἑλληνικὰ νομίσματα, ἄργυρον κατεργασμένον ἢ ἀκατέργαστον δύνανται νὰ τὸν παρουσιάσωσιν εἰς τὸ Νομισματοκοπεῖον, διὰ νὰ εὐρίσκῃται ὁ τίτλος αὐτοῦ καὶ νὰ πληρῶνῃται ἀμέσως παρὰ τοῦ Κεντρικοῦ Ταμείου ἡ ἀξία του εἰς νόμισμα, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ δικαιώματος ἐκτυπώσεως καὶ καθάρσεως κατὰ τὸν ἐπισυναπτόμενον ἐν τῷ παρόντι πίνακα».

Ὅλες οἱ κοπές που ἀκολουθοῦν εἶναι σπάνιες γιατί, ὅπως φαίνεται, τὸ ἀσήμι προέρχεται ἀπὸ ἰδιώτες (Εἰκ. 13).

Στις 22 Δεκεμβρίου 1849 με το διάταγμα «Περὶ τροποποιήσεως τῆς διαμέτρου τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων» ἔχουμε μείωση της διαμέτρου ὅλων των ελληνικῶν νομισμάτων, πλὴν του δεκάλεπτου και των χρυσῶν:

	1λ	2λ	5λ	10λ	1/4 δρχ.	½ δρχ.	1 δρχ.	5 δρχ.	
ἀπὸ mm	17	19	25	28	17	19	22	38,5	ΒΑΡΗ
σε mm	15	17	23	28	15	16	21	35	ΟΜΟΙΑ

Ἡ νέα σειρά των αργυρῶν νομισμάτων του Ὀθῶνος, που εμφανίζεται σε ὄριμη ηλικία, φιλοτεχνήθηκαν ἀπὸ τον διάσημο χαρακτὴ Κ. Lange, που επανέλαβε τη μορφή του βασιλέα ἀπὸ ἓνα μετάλλιό του

Εικ. 14: Αργυρά νομίσματα του Ὀθῶνος σε ὄριμη ηλικία, εκδόσεων 1851,1855.

ΤΟΙΣ ΕΥΔΟΚΙΜΟΙΣ ΕΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ που φέρει και την υπογραφή του «Κ. ΛΑΓΓΕ 1850», με πρώτη ημερομηνία 1851 και σε όλες τις αξίες $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, 1 δραχμή και 5 δραχμές και κόπηκαν στο αθηναϊκό Νομισματοκοπείο σε άγνωστες ποσότητες (Εικ. 14).

Τα τελευταία αργυρά νομίσματα του Όθωνος είναι του 1855 $\frac{1}{4}$ και $\frac{1}{2}$ δραχμές σε μικρή ποσότητα, αλλά πάντως μεγαλύτερη από τα αντίστοιχα του 1851.

Η προσπάθεια του 1852 για κοπή χρυσών νομισμάτων του Όθωνος έμεινε στο στάδιο των δοκιμών, εφόσον η ποσότητα κοπής ήταν 16 εικοσάδραχμα και 8 σαραντάδραχμα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α' (1863-1913)

Με την έλευση στην Ελλάδα του νεαρού βασιλέα στα τέλη του 1863 εξακολουθούν να κυκλοφορούν στην αγορά μεγάλες ποσότητες φθαρμένων ξένων νομισμάτων μαζί με τα χάλκινα του Όθωνος, καθώς οι λίγες ασημένιες δραχμές έχουν καταστεί νόμισμα ιδανικό λογιστικής και μόνο αναγωγής. Την κατάσταση αυτή έρχεται να μεταβάλει ο νόμος της 10ης Απριλίου 1867 «Περί νομισματικού συστήματος». Ο νόμος αυτός εκδόθηκε προς εκτέλεση της νομισματικής σύμβασης μεταξύ των κρατών Γαλλίας, Βελγίου, Ελβετίας και

Ιταλίας που αποτελούσαν τη Λατινική Νομισματική Ένωση, στην οποία προχώρησε και η Ελλάδα από το 1868, αφού υιοθέτησε νέα νομισματική μονάδα, βαρύτερη από την προηγούμενη με την ίδια όμως ονομασία δραχμή.

Δηλαδή μια δραχμή του Όθωνος ισοδυναμούσε με 89 λεπτά της νέας δραχμής και διαιρούμενη σε εκατό ίσα μέρη, τα λεπτά. Μία νέα, λοιπόν, δραχμή ισοδυναμούσε με ένα φράγκο (ή λίρα).

Με τη συνθήκη αυτή έγινε και αποδοχή του διμεταλλισμού ως βάση του νομισματικού συστήματος, δηλαδή σταθερή σχέση χρυσού και άργυρου, 1 μέρος χρυσού = 15½ άργυρου. Η δε επίσημη τιμή του φράγκου καθοριζόταν ίση προς 5gr. άργυρου περιεκτικότητας 900‰ ή 0,29 gr. χρυσού.

Εκόπησαν δε νομίσματα ως ακολούθως:

	Αξία	Βάρος gr.	Τίτλος καθαρότητας	Ανοχή τίτλου	Διάμετρος mm
Χρυσά	100 Fr	32,25806	900‰	2‰	35
Χρυσά	50 Fr	16,12903	900‰	2‰	28
Χρυσά	20 Fr	6,45161	900‰	2‰	21
Χρυσά	10 Fr	3,22580	900‰	2‰	19
Χρυσά	5 Fr	1,61290	900‰	2‰	17

Κατά αντιστοιχία κόπηκαν και σε δραχμές με τις ίδιες ακριβώς προδιαγραφές.

	Αξία	Βάρος gr.	Τίτλος καθαρότητας	Ανοχή τίτλου	Διάμετρος mm
Ασημένια	5 Fr	25 gr	900‰	2‰	37
Ασημένια	2 Fr	10 gr	835‰	3‰	27
Ασημένια	1 Fr	5 gr	835‰	3‰	23
Ασημένια	0,5 Fr	2,5gr	835‰	3‰	18
Ασημένια	0,2 Fr	1 gr	835‰	3‰	16

Η δραχμή αντιπροσωπευόταν από τα χρυσά νομίσματα των 5, 10, 20, 50, 100 δραχμών (Εικ. 15) και από το αργυρό πεντόδραχμο (Εικ. 16) [περιεκτ. 900‰]. Με τα νομίσματα αυτά μπορούσαν να γίνουν οι πληρωμές μέχρι απεριόριστου ποσού.

Εικ. 15: Τα χρυσά νομίσματα των 5, 10, 20 δραχμών προδιαγραφής Α.Ν.Ε. του Γεωργίου Α'.

Εικ. 16: Αργυρό νόμισμα των 5 δραχμών του Γεωργίου Α'.

Παρατηρήσεις στα χρυσά

Τα χρυσά του 1876 αποτελούν δύο σειρές, ομάδες, όπως εύκολα μπορεί ο καθένας να παρατηρήσει. Η πρώτη περιλαμβάνει το πεντάδραχμο, δεκάδραχμο, εικοσάδραχμο, νομίσματα όπου ο βασιλέας Γεώργιος Α' απεικονίζεται σε νεανική μορφή με τη διαφορά ότι η κεφαλή είναι στραμμένη δεξιά σε αντίθεση με τα άλλα νομίσματα και κέρματα. Είναι γνωστά τα δοκίμια των ανωτέρω 3 αξιών σε χρυσό με χρονολογία 1869 που φέρουν την επιγραφή ESSAI = δοκίμιο. Τα ανωτέρω κομμάτια μαζί με το εικοσάδραχμο του 1884 κυκλοφόρησαν επί πολλά έτη κανονικά σε όλα τα μέλη κράτη της Λ.Ν.Ε. και τα συναντάμε σήμερα με την ανάλογη φθορά.

Η δεύτερη σειρά, αποτέλεσμα της απόφασης του 1875, περιλαμβάνει το πενήντάδραχμο και εκατοντάδραχμο με ημερομηνία 1876, όπου ο βασιλέας απεικονίζεται με μουστάκι.

Είναι γνωστά επίχρυσα και χρυσά δοκίμια των ανωτέρω με χρονολογία 1875. Οπωσδήποτε, λόγω της μικρής ποσότητας κοπής τους, τα πενήντάδραχμα και εκατοντάδραχμα δεν κόπηκαν για να εκπληρώσουν ανάγκες, αλλά για ιστορικούς λόγους σε μίμηση των γαλλικών και ιταλικών για να ικανοποιήσουν μια φιλόδοξη προβολή του ελληνικού βασιλικού οίκου, αφού τα νομίσματα αυτά είναι επιβλητικά με το μέγεθός τους.

ΑΡΓΥΡΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α' (5 ΔΡΑΧΜΑΙ 1875 ΚΑΙ 1876)

Πρόσθια όψη: ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α' ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Ανδρική κεφαλή με μουστάκι AR, mintmark A στο τέλος της επιγραφής, όνομα χαρακτή και ημερομηνία κάτω από το λαιμό.

Πίσω όψη: ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Ελληνικός θυρεός, κάτω η αξία 5 ΔΡΑΧΜΑΙ μεταξύ mintmarks. Άγκυρα, μέλισσα.

Μέταλλο: άργυρος 900‰

Νομ/πείο: Παρίσι

Χαράκτης: A. Barre

Βάρος: 25 gr.

Διάμετρος: 37 mm

Περιφέρεια: ραβδωτή

Ανατροπή: κανονική

Ημερομηνία	Ποσότης	Σπανιότης
1875	1.195.799	S
1875*		S
1876	1.894.779	C

* Ανεστραμμένη αργυρά mintmark

Τα υπόλοιπα αργυρά νομίσματα (Εικ. 17) ήσαν νομισματικά κέρματα περιεκτικότητας 835‰ σε άργυρο και γίνονταν δεκτά στις πληρωμές μέχρι του ποσού των 100 δραχμών. Με αυτόν τον τρόπο σταμάτησε το λιώσιμο των κερμάτων για ένα χρονικό διάστημα, αφού η ονομαστική τους αξία ήταν μεγαλύτερη της εσωτερικής του αργύρου που περιείχαν.

Επίσης, οι χώρες μέλη της Λ.Ν.Ε είχαν την υποχρέωση να περιορίζουν την ποσότητα κοπής των αργυρών νομισματικών κερμάτων σε 6 φράγκα ανά κάτοικο και μπορούσαν αυτά να κυκλοφορούν σε όλα τα μέλη κράτη. Για τα χάλκινα, ο περιορισμός ήταν 2

Εικ. 17: Αργυρά κέρματα του Γεωργίου Α'.

δραχμές ανά κάτοικο που αργότερα αυξήθηκε σε 3 δραχμές.

Τα Δημόσια Ταμεία κατ' αρχάς υποχρεώθηκαν να δέχονται κέρματα και νομίσματα χωρίς κανέναν περιορισμό· κατόπιν, όμως, ορίσθηκε ότι τα χάλκινα και ορειχάλκινα κέρματα θα ήταν δεκτά μέχρι 5 δραχμές για κάθε πληρωμή.

Για τα χάλκινα κέρματα (Εικ. 18 και 19) η Α.Ν.Ε. δεν περιελάμβανε καμία σύμβαση· η χώρα μας ακολούθησε στις προδιαγραφές τη Γαλλία και την Ιταλία. Κόπηκαν στη Γαλλία αμέσως και κυκλοφόρησαν στις αρχές του 1870, αντικαθιστώντας τα οθωνικά, είναι δε τα πρώτα νομίσματα του Γεωργίου Α' που τέθηκαν σε κυκλοφορία.

Τ Ο Ν Ε Ο Ε Λ Λ Η Ν Ι Κ Ο Ν Ο Μ Ι Σ Μ Α Α Π Ο Τ Η Ν Α Ν Ε Ξ Α Ρ Τ Η Σ Ι Α Μ Ε Χ Ρ Ι Σ Η Μ Ε Ρ Α

	Βάρος	Ανοχή	Διάμετρο	Περιεκτικότητα Μετάλλου
10 λεπτά	10 gr		30 mm	
5 λεπτά	5 gr	10 gr στο kg	25 mm	95% χαλκού
2 λεπτά	2 gr		20 mm	4% κασίτερου
1 λεπτόν	1 gr		15 mm	1% ψευδάργυρου

Εκροή ελληνικών αργυρών κερμάτων παρουσιάστηκε από κερδοσκόπους στο εξωτερικό, λόγω του ότι αυτά με νόμο διατηρούσαν ακέραιη τη μετατρεψιμότητά τους έναντι του χρυσού (π.χ. 20 αργυρές δραχμές ανταλλάσσονταν με ένα χρυσό 20δραχμο).

▲
Εικ. 18: Τα χάλκινα κέρματα του Γεωργίου Α', νεανική κεφαλή του βασιλέα.

Εικ. 19: Χάλκινο 10λεπτο Γεωργίου Α', ώριμη κεφαλή του βασιλέα.

Αυξανόμενη της εκροής τόσο αύξανε και η ανάγκη εισροής άλλων (ξένων) αργυρών νομισμάτων για τις συναλλαγές της χώρας στο εξωτερικό. Το Β.Δ. της 11-7-1875, προσπαθώντας να βάλει τάξη, διατίμησε την πληθώρα των κυκλοφορούντων αργυρών νομισμάτων εκτός Λ.Ν.Ε.

Η διατίμηση αυτή δεν έλυσε κανένα πρόβλημα, επειδή είχε επέλθει απότομη πτώση της τιμής του άργυρου από την ανακάλυψη τεράστιων ποσοτήτων του μετάλλου στην Αμερική (Νεβάδα)· επίσης, υπήρχε πληθώρα έκθετων νομισμάτων στη διεθνή αγορά από την αλλαγή του νομισματικού συστήματος (βάσεως) της Γερμανίας (1870) λόγω της ένωσης, της Ισπανίας

λόγω εφαρμογής του δεκαδικού συστήματος και, τέλος, της Ιταλίας, όπου λόγω της ένωσης έμειναν στην αγορά πολλές εκδόσεις των κρατιδίων που δεν άξιζαν παρά μόνο την τιμή του άργυρου που περιείχαν.

Η κυβέρνηση μετά από πολλές πιέσεις προχώρησε στην έμμεση απαγόρευση της κυκλοφορίας όλων αυτών των νομισμάτων. (Β.Δ. 29 Μαρτίου 1876 «Περί τής μη παραδοχής εις τὰ Δημόσια Ταμεία διαφόρων ξένων άργυρών νομισμάτων»).

Την ανωτέρω αναταραχή στην αγορά δεν κατόρθωσε να θεραπεύσει η κοπή το 1875 6.000.000 δρχ. σε πεντόδραγμα, ούτε η κατά το 1876 νέα ποσότητα των 9.500.000 δρχ. που κόπηκαν σε πεντόδραγμα.

Τα κερματικά γραμμάτια, δηλαδή οι χάρτινες δραχμές και δίδραχμα, είναι η λύση που επιλέγεται το 1885 για τη φυγάδευση των ελληνικών κερμάτων. Δηλαδή το Δημόσιο ζήτησε δάνειο από τις Τράπεζες Εθνική, Ιονική και Προνομιούχο Ηπειροθεσσαλίας που παραχωρήθηκε στο Κράτος με τη μορφή κερματικών τραπεζικών γραμματίων των 1 και 2 δραχμών. Ακολουθούν ελλειμματικοί κρατικοί προϋπολογισμοί και συνεχείς δανεισμοί, ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος και η ελληνική κινητοποίηση κατά την προσάρτηση της Θεσσαλίας· τέλος, με τα χρέη του εσωτερικού έχει αυξηθεί και ο εξωτερικός δανεισμός. Αποτέλεσμα αυτής

της διαχείρισης ήταν το «δυστυχώς έπωκεύσαμεν» του Τρικούπη το 1893.

Ο ατυχής πόλεμος του 1897 που μέσα από όρους ανακωχής προέβαλε και η επιβολή διεθνούς οικονομικού ελέγχου, που θα επέβλεπε για την επιστροφή των δανείων του Ελληνικού Κράτους στους πιστωτές του.

Παρά την πτώχευση του 1893, κυκλοφορούν με το νόμο ΒΡΜΓ' της 8/2/1893 για πρώτη φορά χαλκονικέλινα κέρματα (Εικ. 20) για τις μικροσυναλλαγές των 5, 10 και 20 λεπτών με ημερομνίες 1893 έως 1895.

Αυτά ήταν πολύ πιο ελαφρά και μικρά από τα αντίστοιχα χάλκινα, επέφεραν κέρδος στο Δημόσιο Ταμείο και γίνονταν δεκτά στις συναλλαγές, όπως ακριβώς τα χάλκινα, μέχρι 5 δραχμές για κάθε πληρωμή.

Η Δ.Ο.Ε. απαιτούσε την άρση από την κυκλοφορία των τραπεζογραμματίων και κερματικών γραμματίων και την αντικατάσταση των κερματικών με ασημένια κέρματα.

Η Ελλάδα ζητάει από τις χώρες της Λ.Ν.Ε. την επιστροφή των ελληνικών ασημένιων κερμάτων που κυκλοφορούσαν εκεί και προχωρά σε έκδοση νέων ασημένιων κερμάτων.

Εθνικοποιεί τα ελληνικά κέρματα, ώστε στο εξής να απαγορεύεται η κυκλοφορία τους σε άλλες χώρες

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εικ. 20: Χαλκονικέλινα νομίσματα του Γεωργίου Α', γνωστά ως κορωνάκια.

και να μην φυγαδευθούν εκ νέου, μέτρο που είχε λάβει νωρίτερα και η Ιταλία. Αποτέλεσμα αυτού είναι η επιστροφή στη χώρα μας από τη Λ.Ν.Ε. ασπμένιων ελληνικών κερμάτων αξίας 6.274.588 δραχ. επί συνόλου κοπής και κυκλοφορίας 10.800.000 δραχ. Εάν δε προσθέσουμε και αυτά που παρέμειναν σε άλλες χώρες, τότε αντιλαμβανόμαστε τις διαστάσεις της φυγάδευσης.

Η διαχείριση του έτους 1910 παρουσιάζει περίσσειμα, η οικονομική κατάσταση της χώρας έχει πλέον βελτιωθεί και το συνάλλαγμα στο Παρίσι αντιστοιχεί 1 Fr. = 0,99 δραχ.

Το 1908, η Λ.Ν.Ε. αποφασίζει την αύξηση των κερμάτων ανά κάτοικο από 6 σε 16 δραχμές (φράγκα)

Τ Ο Ν Ε Ο Ε Λ Λ Η Ν Ι Κ Ο Ν Ο Μ Ι Σ Μ Α Α Π Ο Τ Η Ν Α Ν Ε Ξ Α Ρ Τ Η Σ Ι Α Μ Ε Χ Ρ Ι Σ Η Μ Ε Ρ Α

και με τον νόμο ΓΧΜΑ' (1910, αρ. 8) αποφασίζεται παράλληλα η απόσυρση των χάλκινων κερμάτων ύψους 2.000.000 δρχ. και η αντικατάστασή τους από ασημένια.

Αποτέλεσμα των αποφάσεων αυτών είναι η κοπή το 1910 και το 1911 δραχμών και διδράχμων αξίας 9.451.976 δρχ. από το Νομισματοκοπείο των Παρισίων (Εικ. 21).

Παρατηρούμε ότι οι οικονομικές δυσχέρειες του Κράτους κάτω από την πίεση, μέσω της Δ.Ο.Ε., των διαφόρων πιστωτών μας έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της Ελληνικής Νομισματικής Ιστορίας στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα.

Εικ. 21: Νικέλινα κέρματα του 1912.

ΝΙΚΕΛΙΝΑ ΚΕΡΜΑΤΑ ΤΟΥ 1912

Τα νικέλινα κέρματα του 1912 αποτελούν ενότητα με τα αργυρά κέρματα του 1910-11 όσον αφορά τη θεματολογία της μιας τουλάχιστον όψης, που είναι εμπνευσμένη από την αρχαία Ελλάδα και έχει αποδοθεί με ποιότητα στην ιδιαίτερα λαμπερή και καθαρή επιφάνεια του σκληρού μετάλλου.

Η απομάκρυνση από την παλαιά βασιλική όψη δεν είναι ελληνικό φαινόμενο, αλλά παρουσιάζεται σε όλη την Ευρώπη στις αρχές του 20ού αιώνα και δίνει υψηλής ποιότητας παραστάσεις στα νομίσματα.

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Μια νέα περίοδος αρχίζει στην Κρήτη με την αποβίβαση στη Σούδα στις 9 Δεκεμβρίου 1898 του πρίγκιπα Γεωργίου ως αρμοστή. Στις 29 Απριλίου 1899 δημοσιεύεται το Σύνταγμα της Κρήτης και το Μάιο σχηματίζεται η πρώτη κυβέρνηση της αυτόνομης Κρητικής Πολιτείας με τους Ελ. Βενιζέλο, Ν. Γιαλαμάκη, Χ. Γιαννιτσαράκη, Μ. Κούνδουρο και Κ. Μ. Φούμη, που αναλαμβάνει την εσωτερική οργάνωση, ιδρύει την Τράπεζα Κρήτης και κόβει νόμισμα (Εικ. 22) και χαρτονόμισμα.

Η κρητική δραχμή είναι ίδιων προδιαγραφών με την ελληνική και ισότιμη.

Τα κρητικά αργυρά νομίσματα χαρακτηρίζονται στα διατάγματα «ασπμένια νομίσματα», στην ουσία όμως είναι κέρματα, επειδή δεν γίνονταν δεκτά στις ιδιωτικές συναλλαγές άνω των 50 δραχμών. Στην Ελλάδα τα αργυρά πεντόδραχμα ήταν απεριόριστα δεκτά στις πληρωμές, ενώ τα αργυρά κέρματα (2 δραχμών, 1 δραχμής, ½ δραχμής, 20 λεπτών) γίνονταν δεκτά στις ιδιωτικές συναλλαγές μέχρι του ποσού των 100 δραχμών.

Τα χρυσά νομίσματα της Λ.Ν.Ε. κυκλοφορούσαν ελεύθερα στην ισοτιμία 20 φράγκα = 20 δραχμές καθώς επίσης τα φιορίνια Αυστρίας, πεσέτες Ισπανίας, ρούβλια Ρωσίας και άλλα.

Το 1912, κατά την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, κυκλοφόρησαν τα νομίσματα κανονικά στον ελλαδικό χώρο, χωρίς να παραστεί ανάγκη να κοπούν νέα, ακολούθησαν δε την τύχη αυτών του Γεωργίου Α' όσον αφορά την απόσυρση από την κυκλοφορία το 1926-1929.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α' 1913-1917 και 1920-1922

Στη διάρκεια της βασιλείας του Κωνσταντίνου Α' εξακολουθεί η κοπή των νικελίνων νομισμάτων 5, 10, 20 λεπτών με ημερομηνία 1912 (κατά τα έτη 1913,

Τ Ο Ν Ε Ο Ε Λ Λ Η Ν Ι Κ Ο Ν Ο Μ Ι Σ Μ Α Α Π Ο Τ Η Ν Α Ν Ε Ξ Α Ρ Τ Η Σ Ι Α Μ Ε Χ Ρ Ι Σ Η Μ Ε Ρ Α

22: Τα νομίσματα της Κρητικής Πολιτείας.

1914, 1920). Στις νέες χώρες, συνέπεια της επέκτασης του Ελληνικού Κράτους με τους πολέμους 1912, 1913 –πλην της Κρήτης–, επιτράπηκε η κυκλοφορία των χρυσών και αργυρών τουρκικών νομισμάτων, λόγω αδυναμίας της ελληνικής κρατικής μηχανής να καλύψει τις ανάγκες των νέων αγορών με ελληνικά νομίσματα. Επίσης, ξανατέθηκαν σε κυκλοφορία (το 1914) 2.000.000 δρχ. σε χάλκινα κέρματα που είχαν αποσυρθεί.

Αν και υπήρχε η πολιτική θέληση για την προβολή του νικηφόρου στρατηλάτη βασιλέα Κωνσταντίνου Α', μέσω αργυρών και χρυσών νομισμάτων, και οι εργασίες έφθασαν ως και την κοπή δοκιμίων των κερμάτων σε χαλκό, νικέλιο, άργυρο και χρυσό, με ημερομηνία 1913 και 1915, δεν έφθασαν ποτέ στο στάδιο της παραγωγής λόγω των οικονομικών δυσχερειών της εποχής.

Η κυβέρνηση αναθέτει τις προπαρασκευαστικές εργασίες χάραξης μαζί με οδηγίες των απεικονίσεων και αξιών τον Οκτώβριο του 1913 στον Γ. Ιακωβίδη, στον οποίον είχε ποζάρει ο βασιλέας γι' αυτό το σκοπό από τα μέσα Αυγούστου.

Οι προς έκδοση αξίες ήταν αργυρές δραχμές, δίδραχμα καθώς και χρυσά εικοσάδραχμα, που απεικονίζουν στη μια όψη βασιλική στεφανωμένη κεφαλή και στην πίσω όψη τον ελληνικό θυρεό.

Τα δοκίμια φέρουν την υπογραφή Κ.Δ ή Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ και είναι των 1 και 2 δραχμών· των δύο όψεων του χρυσού εικοσάδραχμου υπάρχει πρόπλασμα σε γύψο.

Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος έφερε τρομερές μεταβολές ιδιαίτερα στις παλαιές ισοτιμίες των νομισμάτων των εμπόλεμων χωρών, χάος που επεκτάθηκε το 1919. Η απόκρυψη των χρυσών και αργυρών νομισμάτων έφερε και πάλι στην επιφάνεια το χαρτί, δηλαδή χάρτινα κερματικά γραμμάτια.

Η Ελλάδα κρατά πλασματικά ισχυρή τη δραχμή της, ενώ δεν είναι σε θέση να κόψει αργυρά κέρματα και καταφεύγει στην έκδοση χάρτινων δραχμών αξίας 30.000.000 σε δραχμές και δίδραχμα (νόμ. 991, 1917). Έχει προηγηθεί το 1914 η αναστολή της διάταξης του νόμου ΓΧΜΒ' (περί πληρωμών σε αυτούσια χρυσά νομίσματα) και έχει επιβληθεί η εξόφληση, αν και υπήρχε προσυμφωνία, σε τραπεζικά γραμμάτια της Εθνικής Τράπεζας. Με αυτόν τον τρόπο έχει χαθεί πλέον η πίστη των καταθετών που, έχοντας κατάθεση σε χρυσά νομίσματα, εξοφλούνται σε χαρτί. Η έλλειψη των κερμάτων στις συναλλαγές συνεχίζεται, με αποτέλεσμα την εκτύπωση κερματινών γραμματίων και των 50 λεπτών (1920) (νόμος 1918).

Το ίδιο έτος (1920) αποφασίστηκε και η κοπή χαλκονικέλιων 50λεπτων ως συνέχεια της σειράς του

1912, που εξακολουθούσαν να κόβονται μέχρι το 1920 με ημερομηνία 1912.

Τα νομίσματα αυτά κόπηκαν στην Αγγλία, στο Μπέρμινγχαμ, με ημερομηνία 1921 σε δύο νομισματοκοπεία της Heaton Mint Ltd (1.000.000 τεμ.) και King's Norton Metal Co. Ltd (1.524.227 τεμ.). Παραλήφθηκαν δε από αυτά γύρω στα 2.000.000 τεμ., δεν τέθηκαν όμως σε κυκλοφορία λόγω της πτώσης της ανταλλακτικής αξίας της δραχμής, αποτέλεσμα της οποίας ήταν η εσωτερική τους αξία ως μετάλλων να υπερβεί την ονομαστική. Κατά το 1926, αναχωνεύθηκαν στο αυστριακό εργοστάσιο και κατασκευάσθηκε από αυτά ανάλογος αριθμός χαλκονικέλινων δίδραχμων του 1926.

50 ΛΕΠΤΑ 1921 ΧΑΛΚΟΝΙΚΕΛΙΝΑ

Πρόσθια όψη: ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ σε 3 γραμμές δεξιά της οπής ο ελληνικός θυρεός, κάτω η ημερομηνία 1921.

Πίσω όψη: Η αξία 50 ΛΕΠΤΑ, κλάδος ελιάς περιξ της οπής κάτω το *mintmark* Η (Heaton) ή ΚΝ (King's Norton) (Εικ. 23)

Μέταλλο: χαλκός 75%, νικέλιο 25%

Νομισματοκοπείο: Heaton and King's Norton

Χαρακτ.: Γ. Ιακωβίδης

Βάρος: 7 gr.

Διαμ.: 25 mm

Περιφ.: Λεία – κέντρο οπή

Ανατροπή: 1921 Η (1.000.000) R

1921 ΚΝ (1.524.227) RR

10 ΛΕΠΤΑ 1922 ΑΠΟ ΑΛΟΥΜΙΝΙΟ

Με τη μικρασιατική καταστροφή του 1922 η αξία της δραχμής έπεσε στο $1/15$. Προς ικανοποίηση των τεράστιων αναγκών στις καθημερινές συναλλαγές, το ελληνικό Δημόσιο έκοψε μια τεράστια ποσότητα δεκαλέπτων από αλουμίνιο με ημερομηνία 1922 (Εικ. 24), που είχαν μικρή εσωτερική αξία και θα αντικαθιστούσαν όλα τα προηγούμενα κέρματα χάλκινα-χαλκονικέλινα, νικέλινα, που αποσύρθηκαν τελικά τον Ιούνιο του 1926.

Οι ανάγκες της χώρας σε μικρά νομίσματα αυξάνουν με αποτέλεσμα το 1922, το 1923 και το 1924 να εκδοθούν κερματικά γραμμάτια με κάλυψη ίσης αξίας τραπεζογραμμάτια αλλά με την υποτιμημένη δραχμή του 1922 έναντι του χρυσού 15 φορές και έναντι του άργυρου $7\frac{1}{2}$ φορές. Τα κερματικά γραμμάτια αποσύρθηκαν από την κυκλοφορία στις 30 Ιουνίου 1928.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

▲
Εικ. 23: Το χαλκονικέλινο 50λεπτο του 1921.

▲
Εικ. 24: 10λεπτο του 1922 από αλουμίνιο.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ 1924 - 1935

Η έλλειψη κερμάτων αναγκάζει την κυβέρνηση να προβεί στην έκδοση νέων κερμάτων χαλκονικέλιων με ημερομηνία 1926, αξίας 2 δραχμών, 1 δραχμής, 50 και 20 λεπτών, που εκτελέσθηκε στο Νομισματοκοπείο της Βιέννης. (Εικ. 25).

Με τον νόμο 3424 του 1927 και κάτω από το Διεθνή Οικονομικό Έλεγχο, συστήθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία και αποκτά το εκδοτικό προνόμιο της Εθνικής Τράπεζας στην έκδοση τραπεζογραμμάτων, ενώ το Δημόσιο θα έκοβε κέρματα μέχρι της αξίας των 20 δραχμών.

Η τιμή της νέας δραχμής σε χρυσό καθορίστηκε στις 12 Μαΐου 1928 σε 0,01952634 gr. χρυσού, είναι δηλαδή 15 φορές πιο αδύνατη από την παλαιά χρυσή δραχμή που ήταν 0,29 gr. χρυσού. Με αυτόν τον τρόπο η χώρα μας δέχθηκε τον κανόνα του χρυσού συναλλάγματος (Gold Exchange Standard). Είχε δηλαδή την υποχρέωση να εξαργυρώνει τα τραπεζογραμμάτιά της με συνάλλαγμα χρυσής βάσης, όπως το δολάριο ή τη λίρα (1 αγγλική λίρα = 375 δραχμές).

Η διεθνής οικονομική κρίση του 1929 είχε ως αποτέλεσμα την εφαρμογή του νόμου 5422 του 1932, που επέβαλε αναγκαστική κυκλοφορία χωρίς την υποχρέωση της Τράπεζας της Ελλάδος στην εξαργύρωση

των τραπεζογραμμάτων της σε συνάλλαγμα χρυσής βάσης.

Το 1930, με την υπογραφή του Διατάγματος της 7-12-1930, εκδόθηκαν αργυρά νομίσματα των 10 και 20 δραχμών, νικέλινα των 5 δραχμών με ημερομηνία 1930 και συμπληρωματικής ποσότητας από δραχμές και 50 λεπτά, με ημερομηνία 1926B.

Η ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΚΕΡΜΑΤΩΝ ΤΗΣ Α' ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Η αρχαιοελληνική εμφάνιση και έμπνευση των νομισμάτων της Α' Δημοκρατίας είναι σταθμός στη νεοελληνική νομισματική, προϊόν της συνεργασίας Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών.

Η σειρά των χαλκονικέλιων μικρών αξιών (2 δραχμές, 1 δραχμή, 50 λεπτά, 20 λεπτά) σχεδιάστηκε από τον E. Gillieron (γιο) και παριστά την κεφαλή της Αθηνάς με κορινθιακό κράνος. Έχει ως βάση παράσταση κορινθιακού στατήρα του 4ου αιώνα π.Χ., η απόδοση είναι με απλές γραμμές και το θέμα γεμίζει το πεδίο του νομίσματος.

Η άλλη πλευρά των νομισμάτων του 1926 είναι υπέρ το δέον φτωχή και μας φέρνει στο νου αρχαία νομίσματα με απλό έγκυκλο αποτύπωμα.

Εικ. 25: Τα χαλκονικέλινα κέρματα των 20 και 50 λεπτών, 1 και 2 δραχμών της Ελληνικής Δημοκρατίας του 1926.

Τα κέρματα των 10 και 20 δραχμών έρχονται να ολοκληρώσουν μια ομοιογενή πραγματικά σειρά.

Ο Μ. Αξελός σχεδίασε και ένα επιτελείο χαρακτών χάραξε.

Η Δήμητρα των 10 δραχμών αντιγράφεται από ένα σπάνιο στατήρα της Δελφικής Αμφικτυονίας (336-334 π.Χ.) και το στάχυ από ένα στατήρα του Μεταποντίου του 4ου αι. π.Χ. συμπληρώνει την πίσω όψη.

Ο Ποσειδώνας του εικοσάδραχμου αντιγράφεται από ένα τετράδραχμο του βασιλιά της Μακεδονίας Αντιγόνου Γονατά, η δε τρίηρης της άλλης όψης είναι εμπνευσμένη από το ίδιο τετράδραχμο.

Το πεντάδραχμο του 1930 αποτελεί εξαίρεση στη θεματολογία της σειράς: ο Φοίνικας μας φέρνει πίσω στα χρόνια του Καποδίστρια, υπενθυμίζοντας μέσα από τις γιορτές της εκατονταετηρίδας 1830-1930 ένα σπουδαίο γεγονός, τα 100 ελεύθερα χρόνια του Έθνους.

Γι' αυτό τον λόγο το πεντάδραχμο του 1930 μπορεί να χαρακτηριστεί ως το πρώτο αναμνηστικό νεοελληνικό νόμισμα κανονικής κοπής και κυκλοφορίας. Η έμπνευσή του οφείλεται στον Μ. Αξελό και μεταφέρεται στο ατσάλι από τον Kruger Gray.

Το νικέλινο πεντάδραχμο κόβεται σε δύο νομισματοκοπεία του Λονδίνου (23.500.000 τεμ.) και των

Εικ. 26: Αργυρά νομίσματα 10 και 20 δρχ. του 1930, με τα αντίστοιχα θέματα από την αρχαία νομισματοκοπία.

Βρυξελλών (1.500.000 τεμ.), διακρίνονται δε από την ελιά στον κλώνο με τελεία, των Βρυξελλών.

Εικ. 27: Η νέα μεταπολεμική δραχμή που αναλογούσε σε 50 δις κατοχικές δρχ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β' (1935-1947)

Η παλινόρθωση της μοναρχίας γίνεται το 1935, στις 25 Νοεμβρίου. Για τον εορτασμό της πέμπτης επετείου, παραγγέλθηκαν με το Β.Δ. της 24-5-39 στο νομισματικό οίκο του Λονδίνου Sink and Son Ltd τρία αναμνηστικά νομίσματα. Η αρχική παραγγελία ήταν 2.000 αργυρά εκατόδραχμα, 300 χρυσά εκατόδραχμα και 750 χρυσά εικοσάδραχμα. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος είχε ως αποτέλεσμα να φθάσουν στην Ελλάδα στο τέλος του 1940, 150, 100 και 70 κομμάτια αντίστοιχα.

Μέταλλο: άργυρος 900‰: 100 δρχ.

Νομ/πείο: Heaton Mint

Χαράκτης: F. Kovacs & ο O. Steinberger

Βάρος: 25 gr.

Διαμ.: 37 mm

Ανατροπή: μεταλλίου

Μέταλλο: χρυσός: 20 δρχ. - 100 δρχ.

Μέταλλο: χρυσός 900‰

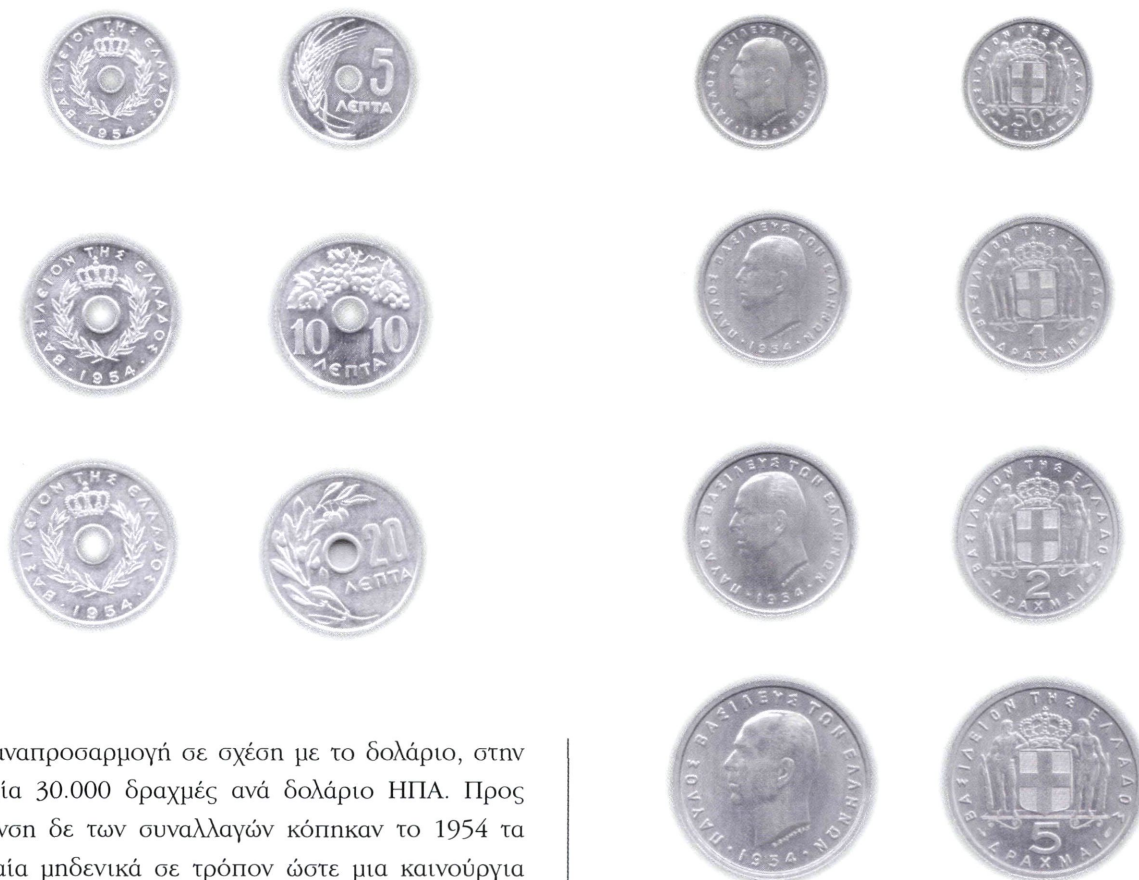
Βάρος: 6,42 gr. - 32,25 gr.

Διαμ.: 21 mm - 35 mm

ΠΑΥΛΟΣ (1947-1964)

Η νέα μεταπολεμική δραχμή (Εικ. 27), που αναλογούσε σε 50.000.000.000 κατοχικές δραχμές, ακολουθώντας σειρά υποτιμήσεων, φθάνει το 1953, με την τε-

Τ Ο Ν Ε Ο Ε Λ Λ Η Ν Ι Κ Ο Ν Ο Μ Ι Σ Μ Α Α Π Ο Τ Η Ν Α Ν Ε Ξ Α Ρ Τ Η Σ Ι Α Μ Ε Χ Ρ Ι Σ Η Μ Ε Ρ Α

λευταία αναπροσαρμογή σε σχέση με το δολάριο, στην ισοδυναμία 30.000 δραχμές ανά δολάριο ΗΠΑ. Προς διευκόλυνση δε των συναλλαγών κόπηκαν το 1954 τα 3 τελευταία μηδενικά σε τρόπον ώστε μια καινούργια δραχμή να αναλογεί σε 1.000 δραχμές και ένα δολάριο σε 30 νέες δραχμές.

Η νέα δραχμή κατόρθωσε, με τη βοήθεια και άλλων οικονομικών μέτρων που πάρθηκαν, να παραμείνει σταθερή σε σχέση με το δολάριο για 20 περίπου χρόνια στις 30 δραχμές.

Το 1954 (Εικ. 28) γίνεται έκδοση κερμάτων για πρώτη φορά μετά τον πόλεμο που αντικαθιστούν τα κυκλοφορούντα κερματικά γραμμάτια. Η ονομαστική

Εικ. 28: Έκδοση κερμάτων Παύλου, του 1954. Πρώτη έκδοση μετά τον πόλεμο.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εικ. 29: Νικέλινο δεκάδραχμο και αργυρά εικοσάδραχμα και τριαντάδραχμα του Παύλου.

τους αξία βασιζόταν στην κοινή αποδοχή και όχι στην εσωτερική τους αξία (αξία μετάλλου), η οποία ήταν κατώτερη της ονομαστικής λόγω του ευτελούς μετάλλου.

Οι παραστάσεις των κερμάτων του Παύλου όχι μόνο δεν ξεφεύγουν τυπολογικά από αυτά των προηγούμενων βασιλέων της δυναστείας, αλλά με την προσθήκη στον θυρεό των δύο ροπαλοφόρων Ηρακλέων, συμβόλου στον θυρεό της Δανίας, τονίζονται οι ρίζες της δυναστείας. Τα αλουμινένια λαμπερά νομίσματα έχουν μια προσφιλή θεματολογία. Στο δεκάδραχμο η παράσταση του θυρεού είναι μικρότερη και κάνει το νόμισμα καλαισθητό σε σχέση με το πεντάδραχμο.

Τονίζεται δηλαδή η αξία 10 ΔΡΑΧΜΑΙ με μεγάλους χαρακτήρες. Το λαμπερό αυτό νόμισμα από νικέλιο ήλθε να αντικαταστήσει τα μέχρι τότε χάρτινα δεκάδραχμα. Η θεματολογία του εικοσάδραχμου μας γυρίζει πίσω στο 1910. Η παράσταση της μυθολογικής θεότητας της Σελήνης επί ίππου, που επέλεξε ο Φαλκρέας για το εικοσάδραχμο, υπάρχει ακριβώς η ίδια σε χάλκινο καθρέφτη του 5ου αι. π.Χ. από τις ανασκαφές Χαλκίδας, βρίσκεται στο Εθνικό Μουσείο Αθηνών (βλ. Π. Δρανδάκης, *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, τόμ. Δ' [Συμπληρ.], σ. 985).

Η Σελήνη στα άψυχα συμβολίζεται λόγω της λάμψης της από τον άργυρο.

Η ελληνική ποίηση παρέστησε τη Σελήνη ως γυναίκα ή παρθένο, της οποίας η λαμπρά καλλονή κάνει τα άστρα να ωχριούν, όταν αυτή προβάλλει στον ουρανό το χαριτωμένο πρόσωπό της με την ασημένια ανταύγεια (Σαπφούς, απόσπ. 3).

Όταν η Σελήνη χάνεται, παρίσταται επάνω σε ένα μόνον ίππο, ο οποίος κατέρχεται προς το γήινο ορίζοντα, από όπου εντός ολίγου θα ανέλθει το τέθριππο άρμα του ήλιου. Το γήινο ορίζοντα στα εικοσάδραχμα συμβολίζουν τα κύματα και το δελφίνι.

Ο Φειδίας την απεικονίζει στον Παρθενώνα επί ημιόνου, όπως επίσης και στο βάθρο του αγάλματος του Δία στην Ολυμπία.

Τα αργυρά εικοσάδραχμα αντικατέστησαν τα χάρτινα που κυκλοφορούσαν από το 1954.

Το τριαντάδραχμο του 1963, αναμνηστικό αργυρό νόμισμα κανονικής κυκλοφορίας (Εικ. 29) για τα 100 χρόνια της δυναστείας των Schleswing - Holstein - Sonderburg - Glucksburg στη βασιλεία της Ελλάδας.

Η σύνθεση στο ασημένιο τριαντάδραχμο, αν και βαριά, δίνει κάτι το νέο στην απεικονιστική του νεοελληνικού νομίσματος.

Η ΣΕΙΡΑ ΤΟΥ 1965

Μετά τον θάνατο του Παύλου το 1964, κόβονται στη Βιέννη κέρματα με ημερομηνία 1965, αξίας 10 και 50 λεπτών, 1 δραχμής, 2, 5, 10 και 20 δραχμών, φέρουν, όμως, τα διακριτικά των νομισμάτων των Παρισίων. Η ειδική αυτή σειρά με τιράζ 200.000 τεμ. διετεθή για συλλεκτικούς σκοπούς αρχικά στο τριπλάσιο της ονομαστικής της αξίας.

Η ίδια σε proof ποιότητα εμφανίζεται στην Αμερική σε πλαστική θήκη και είναι προϊόν της συμφωνίας της Paramount International Coin Corp. με την ελληνική Κυβέρνηση, σε ποσότητα 4,987 sets που εκτελείται στο αυστριακό νομισματοκοπείο. Από την Αμερική προέρχεται και η άλλη συσκευασία της proof σειράς του 1965 που είναι σε σκληρό πλαστικό (κοκκάλινη θήκη) και κυκλοφόρησε στην αγορά μετά την επιτυχία της πρώτης κοπής, ίσως από την ίδια την Paramount, με συνολικό αριθμό proof σειρών του 1965 10.000 sets.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εικ. 30: Η πρώτη σειρά κερμάτων του Κωνσταντίνου Β'.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β'

Με την άνοδο στον θρόνο του βασιλιά Κωνσταντίνου το 1964, συνεχίζεται η κοπή νομισμάτων (Εικ. 30) του ίδιου τύπου με αυτά του Παύλου που φέρουν την κεφαλή του νεαρού βασιλιά και στην πίσω όψη τον βασιλικό θυρεό μέχρι το 1971, οπότε ο βασιλικός θυρεός αντικαταστάθηκε από το σήμα της 21ης Απριλίου 1967, σε πολύ μεγάλες διαστάσεις που υπερκαλύπτουν αντιαισθητικά το πεδίο του νομίσματος, χρησιμοποιήθηκε δε για τις επιγραφές βυζαντινού τύπου γραμματοσειρά.

Το αναμνηστικό αργυρό τριαντάδραχμο του 1964, κανονικής κυκλοφορίας, κόπηκε με την ευκαι-

ρία των γάμων του Κωνσταντίνου με την πριγκίπισσα της Δανίας, Άννα Μαρία.

Το 1970 κόβονται τα αναμνηστικά νομίσματα αργυρά των 50 και 100 δραχμών και χρυσά των 20 και 100 δραχμών του πραξικοπήματος της 21ης Απριλίου 1967. Από το 1971 με τη λειτουργία του ελληνικού Νομισματοκοπείου στο Χολαργό αρχίζει μια νέα εποχή. Με την αλλαγή του πολιτεύματος του 1973 κυκλοφορεί μια επιτυχημένη σειρά νομισμάτων με θεματολογία από την αρχαία Ελλάδα, έργα του γλύπτη Ν. Περαντινού.

Την ίδια χρονιά η δραχμή αποδεσμεύεται από το δολάριο. Η δραχμή μέσα στα 170 χρόνια κυκλοφορίας της μεταβλήθηκε, όπως όλα τα σύγχρονά της νομίσματα, έγινε για την ακρίβεια κέρμα, απόλυτο κέρμα, μια και η ισοτιμία ονομαστικής και εσωτερικής αξίας έπαψε να υπάρχει προ πολλού. Έχει πλέον υποθετική αξία, εξυπηρετεί την κυκλοφορία ως κέρμα με ελάχιστη επίδραση στην οικονομία, δεν χάνει όμως το νομισματολογικό ενδιαφέρον, όσον αφορά την τέχνη των παραστάσεων, την τεχνική κοπής και επιλογής μετάλλων, θεματολογίας και προπάντων του μηνύματος που μεταφέρει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- W. Stevenson, *A Dictionary of Roman Coins, republican and imperial*, Λονδίνο 1964².
- Ί. Φιλίμων, *Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας*, ἐν Ναυπλῖα 1834.
- Ἐπιτομή Οἰκονομικῶν, *Τὰ Ἑλληνικὰ νομίσματα, 1821-1923*, Ἀθῆναι 1932.
- Δ. Νικολετόπουλος, *Περὶ τοῦ νομίσματος ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Ὀθωνος*, Ἀθῆναι 1974.
- Β. Ηδὶ, *Ἱστορία τῶν Νομισμάτων*, μτφρ. ὑπὸ Ί. Σβορώνου, ἐν Ἀθήναις 1898.
- Ἄ. Ἀνδρεάδης, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Δημόσιας Οἰκονομίας*, ἐν Ἀθήναις 1918.
- Ἄ. Κοντόσταυλος, *Τὰ περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ναυπηγηθεισῶν φρεγατῶν καὶ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Νομισματοκοπείου*, Ἀθῆναι 1855.
- Δ. Τασσούλης, *Κατάλογος τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων που κυκλοφόρησαν ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Κυβερνήτη μέχρι σήμερα*, Ἀθῆναι 1928.

- Mendelssohn – Bartholdy: *Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος*, μτφρ. Ἄγγελου Βλάχου, Ἀθῆναι 1928, τόμ. Α΄ καὶ Β΄.
- G. Finlay, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, ἐν Ἀθήναις 1861.
- Ἰ. Α. Καποδίστρια, *Ἐπιστολαὶ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος*, μτφρ. ὑπὸ Μ. Γ. Σκινᾶ, Ἀθῆναι 1841.
- Ἀν. Τζαμαλής, *Τὰ νομίσματα τῆς νεώτερης Ἑλλάδος, 1828-1979*, Ἀθήνα 1980.
- Ἀν. Ταμαλῆς, *Τὰ νομίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ κόρου 1184-1976*, Ἀθήνα 1977.
- Ν. Βασιλόπουλος, *Νομισματικὴ, Ἡ Ἱστορία τῆς Δραχμῆς*, Ἀθήνα 1980.
- Φλ. Κατσουρός, *Τὰ νομίσματα τοῦ Καποδίστρια*, 1979.
- Β. Πετούσης, *Τιμοκατάλογος - Μελέτη τῶν νομισμάτων Ἑλλάδος - Κύπρου, Ἰονικοῦ Κράτους - Κρήτης, 1819-1973*.
- J.-P. Divo, *Modern Greek Coins 1828-1968*, Ζυρίχη-Ἀμστερνταμ 1969.

- Κ. Παπαρηγόπουλος, *Ίστορία του Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*,
Ἀθῆναι κ.κ.
- Π. Καρολίδης, *Ίστορία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς
Κων/πόλεως 1453 μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου Α΄*,
Ἀθῆναι 1925.
- Τ. Εὐαγγελίδης, *Ίστορία τοῦ Ὀθωνος Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος
(1832-62)*, Ἀθῆναι 1893.
- Ίδρυμα Μεταλλευτικῆς Πίστεως, *Ίστορικαὶ συλλογαὶ -
Οἰκονομικὰ γεγονότα τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου*,
Ἀθῆναι 1945.
- Ε. Driaelt, *Le Roi Constantin*, Versailles 1930.
- Ν. Χ. Λάσκαρις, *Ἐγκυκλοπαίδεια τῆς Ἐλευθέρας Τεκτονικῆς*,
Ἀθῆναι 1951.
- Θ. Π. Τάσιος, *Η συμβολικὴ τεκτονικὴ*, Ἀθῆναι 1974.
- Μ. Πολλάτος, *Διακόσια χρόνια Ἑλληνικοῦ Τεκτονισμοῦ*,
Ἀθῆναι 1952.
- С. W. LEADBEATER 33ο: *Ἡ κεκρυμμένη ζωὴ ἐν τῷ
Τεκτονισμῷ*, (The hidden life in Freemasonry), ὑπὸ
Π.Α.Α., ἐν Ἀθήναις 1929.
- Λέννκοφ-Πόζνερ, *Διεθνὲς Ἐλευθεροτεκτονικὸ Λεξικόν*, Βιέννη
1932.
- Ἄ. Μίσιος, *Στοιχεῖα τῆς Ἀρχαίας Νομισματικῆς, ἧτοι γενικὰ
Προλεγόμενα τῆς Νομισματολογίας τοῦ Ἑκκελίου*, ἐν
Ἀθήναις 1897.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

- Σπ. Λάμπρος, Τὰ πρῶτα Ἑλληνικὰ νομίσματα καὶ τραπεζικὰ γραμμάτια τῆς Νέας Ἑλλάδος, *Μικτὰὶ Σελίδες*, Ἀθῆναι 1905, 654-664.
- Π. Λάμπρου, Τὰ Νεοελληνικὰ Νομίσματα, *Ἐστία*, 1877.
- Γ. Δημακόπουλος, Τὸ Βασιλικὸν Νομισματοκοπεῖον τῶν Ἀθηνῶν, *Ἀθηναϊκὰ*, Ἀθῆναι 1963.
- Γ. Δημακόπουλος, Τὸ Ἐθνικὸν Νομισματοκοπεῖον τῆς Ἑλλάδος 1828-1833, *Πελοποννησιακὰ* 8, 1971, 15-96.
- Π. Ταζεδάκης, Ο χαρακτῆρς Κόνραντ Λάνγκε, το ἔργο του καὶ τα Οθωνικὰ Μετάλλια, *Νομισματικὰ Χρονικὰ* 7, 1988.
- Δ. Νικολετόπουλος, Οἱ νομισματικὲς συνθήκες κατὰ τὴν Τουρκοκρατία καὶ το χρονικὸ τῆς κοπῆς τοῦ πρῶτου Ἑλληνικοῦ νομίσματος, *Νομισματικὰ Χρονικὰ* 5/6, 1978.